

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин та суспільних комунікацій**

Вплив зовнішніх чинників на сучасний державотворчий процес в Україні

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:

студент 6 курсу, 603 групи

Марущак Максим Леонідович

Керівник:

Доктор історичних наук,

Професор **Макар Ю.І.**

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № _____ від _____ 2022 р.

Зав. кафедрою _____ д.політ.н. Макар В.Ю

Чернівці – 2022

Анотація

(українською мовою до 700 знаків)

З набуттям українською державою незалежності вдалося закласти економічні, безпекові та політичні норми. На зовнішньополітичній арені Україна дотримується паритету щодо мирного вирішення міжнародних сутичок та конфліктів, дотримання міжнародних прав та визнання міжнародної безпеки. Зовнішня політика України спрямована на реалізацію її національних інтересів: захист суверенітету та територіальної цілісності, створення сприятливих обстав на світовій арені та зміцнення національної безпеки. Актуальність дослідження обумовлена перспективами міжнародного співробітництва, дискусіями щодо впливу на державотворчі процеси та необхідністю пошуку ефективних рішень щодо становлення та розвитку держави, а також зміцнення її безпекових норм.

Ключові слова: Незалежність, паритет, міжнародне право, міжнародна безпека, національний інтерес, національна безпека, міжнародне співробітництво, державотворчі процеси.

Анотація

(іноземною мовою до 700 знаків)

When the Ukrainian state acquired independence, it became possible to establish economic, security and political norms. In the foreign policy arena, Ukraine maintains parity with regard to peaceful resolution of international clashes and conflicts, observance of international rights and recognition of international security. Ukraine's foreign policy is aimed at realizing its national interests such as protecting sovereignty and territorial integrity, creating favorable conditions on the world stage and strengthening its national security. The relevance of the study is due to the prospects of international cooperation, discussions about the impact on state-building processes and the necessity to find effective solutions for the formation and development of the state, as well as establishing its security norms.

Ключові слова: Independence, parity, international rights, international security, national interest, national security, international cooperation, state-building processes.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

М.Л. Марущак

(підпис)

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ	10
1.1. Стан наукової розробки проблеми.....	10
1.2. Методологія дослідження.....	22
РОЗДІЛ 2. ГЕОПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ	33
2.1. Геополітичні фактори зовнішньополітичної діяльності сучасної України	33
2.2. Участь міжнародних організацій у процесах становлення Української держави.....	42
2.3. Війна Росії в Україні як стратегія знищення української державності....	51
РОЗДІЛ 3. ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ ЗМІЦНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	62
3.1. Особливості допомоги США як основного партнера збереження української державності під час війни	62
3.2. Канадсько-українські відносини на сучасному етапі.....	71
3.3. Український вектор у політиці західноєвропейських країн під час війни в Україні	79
ВИСНОВКИ.....	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	98
РЕЗЮМЕ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ	108

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

- ООН- Організація Об'єднаних Націй
- ГА ООН – Генеральна Асамблея ООН
- ГАТТ – Генеральна угода з тарифів і торгівлі (попередниця СОТ)
- ГО – Громадські організації
- ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку
- ЄІСП – Європейський інструмент сусідства та партнерства
- ЄПС – Європейська політика сусідства
- ЗВТ – Зона вільної торгівлі
- МБРР – Міжнародний банк реконструкції та розвитку
- МВФ – Міжнародний валютний фонд
- МОМ – Міжнародна організація з міграції
- МТД – Міжнародна технічна допомога
- НУО – Неурядові організації
- ОБСЄ – Організація з безпеки та співробітництва в Європі
- ОМТЗО – Організація НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування
- ПАРЕ – Парламентська асамблея Ради Європи
- СОТ – Світова організація торгівлі
- ТНК – Транснаціональні корпорації
- УПС – Угода про партнерство та співробітництво між Україною та СЄ
- G8 – Велика вісімка
- USAID – Агентство США з міжнародного розвитку

ВСТУП

Актуальність дослідження. У перші десятиліття Українська держава успішно заклала основи своїх політичних, економічних та безпекових інститутів, а її незалежність і територіальна цілісність були визнані міжнародним співтовариством. В сучасних умовах а саме військової агресії Росії проти України слід відзначити особливу роль України в якості одного з ключових факторів безпеки в регіоні.

Український національний рух із самого початку незалежності у 1991 році виявляв інтерес до розмежування українських традицій, культури та мови як суттєво відмінних від росіян. Не дивно, що такі спроби були спрямовані на врівноваження домінуючої сили Радянського Союзу та його наступниці Росії. Було вжито заходів щодо встановлення європейської в сенсі центральноєвропейської ідентичності України з опорою на давні історичні та культурні традиції українського народу як окремої нації, що належить до європейської системи цінностей. Ці заходи були сприйняті з побоюванням, інколи ж і з недовірою з боку різних груп інтересів. Вони викликали внутрішню недовіру, нерозуміння, інколи ж супроводжувалися зовнішньополітичною кризою.

Те, що українські лідери дотримувалися політики заперечення російського впливу на українські процедури прийняття рішень з метою встановлення національної ідентичності, можна інтерпретувати з різних точок зору. Однак розумним поясненням може бути необхідність пошуку шляхів виправдання внутрішніх та зовнішніх труднощів, пов'язаних з державним будівництвом, на кшталт втрати колишнього простору відліку, Радянського Союзу, занепаду економічного благополуччя.

Ключовим елементом національного державного будівництва в Україні є розвиток зовнішньої політики стосовно держав, які раніше домінували в країні. Цей процес або підтримується націоналістичними групами, або як у

випадку з Україною вбудований у формування національної свідомості та ідентичності на підставі формального суверенітету.

Ідентичність — це значення, яке люди чи групи надають своїм спільним історіям, своєму існуванню та своїм ролям у спільноті. На рівні колективів ідентичність означає загальне почуття приналежності до певної групи із загальним походженням та наступністю у житті та «батьківщині». Самобутність нації, як її зазвичай розуміють, ще більше пов'язана із територіями та спільним історичним досвідом, а також із кордонами з іншими «націями».

У реалізації зовнішньої політики Україна дотримується принципів пріоритету міжнародного права, прихильності до мирного вирішення міжнародних суперечок та визнання неподільності міжнародної безпеки. Ефективна система міжнародних інституцій має бути основою забезпечення глобальної безпеки. Зовнішня політика України спрямована на реалізацію її національних інтересів: захист суверенітету та територіальної цілісності, створення сприятливої міжнародної обстановки та зміцнення національної безпеки. Більше того, своєю політикою Україна сприяє формуванню безпечного світового порядку, заснованого на взаємній довірі, взаємозалежності та принципах міжнародного права.

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю консенсусу щодо характеру та перспектив міжнародної співпраці, відмінностями наукових методів оцінки впливу зовнішньої політики на процеси державотворення, необхідністю пошуку ефективних моделей взаємодії на регіональному, міжрегіональному та глобальному рівні. Посилення впливу недержавних акторів у відносинах на державотворення та розвиток посилює безпекову складову двостороннього та багатостороннього партнерства та впливає на міжнародних акторів у зовнішньополітичних структурах.

Вітчизняні та зарубіжні вчені розглядають розвиток державності в контексті міждержавних відносин та посилення впливу недержавних суб'єктів на процеси державотворення.

Відмінності в методологіях оцінки впливу державних і недержавних акторів на державотворення та розвиток призводять до необхідності концептуального переосмислення міжнародної взаємодії акторів і процесів, а отже, аналізу таксономічних концепцій і характеристик, а також зовнішньої політики. аспекти можуть визначити характер і перспективи міжнародного співробітництва між різними учасниками міжнародних відносин.

Україна вже давно відіграє важливу роль, яка іноді упускається з поля зору у глобальному порядку безпеки. Сьогодні країна знаходиться на передньому краї суперництва великих держав, що відновилося, яке, на думку багатьох аналітиків, домінуватиме в міжнародних відносинах у найближчі десятиліття.

Повномасштабне вторгнення Росії до України 24 лютого 2022 році ознаменувало різку ескалацію восьмирічного конфлікту та історичний поворотний момент для європейської безпеки. Завдяки розширенню допомоги Заходу Україні вдалося відобразити багато аспектів нападу Росії, але багато її міст було зруйновано, а чверть її громадян зараз є біженцями або переміщеними особами. Залишається незрозумілим, чи може і як може виникнути дипломатичне рішення. Місце України у світі, включаючи її майбутню співпрацю з такими інститутами, як Європейський Союз (ЄС) та Організація Північноатлантичного договору (НАТО), стоїть зараз на часі, і здобуття Україною статусу кандидата на члена ЄС та збільшення економічно-військової допомоги всієї Європи та НАТО зокрема є яскравим доказом цього.

З позицій нинішнього етапу державотворення доцільним виглядає дослідження особливостей та сучасних підходів вітчизняних науковців до

демократизації українського суспільства та напрямів його подальшого розвитку.

Серед праць українських учених, які досліджують проблеми становлення та розвитку демократичної держави, зокрема системи державного управління, громадянського суспільства, доцільно відзначити роботи В. Андрущенка, В. Авер'янова, В. Бакуменка, В. Бебика, В. Бодрова, І. Бойченка, Т. Бутирської, О. Валевського, В. Горбатенка, І. Грицяка, О. Забужко, Г. Зеленько, Ю. Кальниша, Карася, Ю. Ковбасюка, А. Колодій, І. Кресіної, В. Кременя, О. Крутій, О. Терент'євої, Р. Козенка, В. Заблоцького, В. Філіпчука. Сучасне вітчизняне державотворення відбувається в умовах низької соціальної активності суспільства, очікування рятівника країни, «месії». Звідси виникає фактор впливу особистості на державотворчі процеси, що можна описати як особливості формування та реалізації політики, змістовне наповнення політики, а також власні погляди на розвиток держави.

Метою роботи є комплексне дослідження процесів формування української державності на сучасному етапі, а також особливості впливу російського вторгнення на державотворчі процеси в Україні.

Визначена мета зумовила постановку і вирішення таких завдань:

- проаналізувати стан наукової розробки проблеми формування Української державності;
- розписати методологію дослідження;
- проаналізувати геополітичні фактори зовнішньополітичної діяльності сучасної України;
- розглянути участь міжнародних організацій у процесах становлення Української держави;
- з'ясувати особливості війни Росії в Україні як стратегію Росії зі знищення української державності;

- дослідити особливості допомоги США як основного партнера збереження української державності під час війни;
- розглянути канадсько-українські відносини на сучасному етапі;
- проаналізувати український вектор у політиці західноєвропейських країн під час війни в Україні.

Об'єктом дослідження є домінанта розвитку української держави.

Предметом дослідження є зовнішні чинники зміцнення та послаблення української держави.

Методи дослідження. Застосовувались такі методи: аналітико-тематичний, порівняльний, політологічний та історичний. Аналітико-тематичний метод застосовувався для обробки наукових джерел, присвячених проблемі становлення української державності. Порівняльний метод було використано для дослідження еволюції європейсько-українських, американо-українських, канадсько-українських, та інтеграційних процесів у Європі впродовж 1991-2022 рр. За допомогою політологічних методів аналізуються зміни в політичній системі України та країн-донорів, розкриваються процеси, що впливають на трансформацію міжнародних відносин у регіональному та світовому контексті. Історичний підхід розкриває огляд співпраці України з Європейськими країнами та міжнародними організаціями на етапі державотворення.

Структура магістерської роботи підпорядковується меті та логіці дослідницьких завдань. Вона складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, переліку скорочень та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукової розробки проблеми

Становлення незалежності України збіглося із кінцем «холодної війни» та створенням нового міжнародного порядку в умовах прискореної глобалізації, тому країна опинилася в центрі масштабного геополітичного зрушення. Це змушує її швидко адаптуватися до змін у системі міжнародних відносин. Основним завданням країни стало забезпечення конкурентоспроможності в складних умовах під тиском процесу глобалізації. Складність переходу від «холодної війни» до нового світового порядку, насиченого протиріччями та протиріччями між старою та новою епохами, визначає особливість формування зовнішньополітичного процесу України.

Досліджуючи стан розробленості проблеми особливості українського державотворення, ми дійшли висновку про необхідність аналізу праць, які прямо чи опосередковано стосуються предмету даного дослідження, аналізу позицій вчених з проблеми, а також визначення наукової роботи дослідників, наскільки це питання висвітлено. Перш ніж приступити до аналізу робіт, пов'язаних з досліджуваним питанням, вважаю необхідністю розглянути термінологічні аспекти, зокрема такі поняття, як «державотворення» та фактори, що впливають на процес державотворення[58,с.20].

Термін «державотворення» сам по собі неоднозначний. Його пояснення досить широке. В. Ф. Нестерович під «державотворенням» розуміє складний і тривалий процес, спрямований на утворення держави, який включає багато чинників – політику, релігію, культуру тощо[51,с.83]. В.М.Семенов вважає, що «націотворення» — це сучасний процес створення, розвитку та модернізації владних систем або процес, що відбувається в історії, залучаючи взаємовідносини індивідів, спільнот та політичних інститутів у реалізації їхніх інтересів у межах сфера влади[61,с.16]. Фахівці з державного

управління, насамперед Ю.П.Сурмін, В.Д.Бакуменко, А.М.Михненко, державотворення розуміють як розвиток держави та її владних інститутів, які забезпечують належні умови для формування та реалізації державної політики[23,с.186].

Становлення нової держави супроводжується перехідним періодом, у якому вирішуються такі питання, як закріплення статусу держави, формування ефективної системи державної влади, визначення основного шляху національного розвитку. Формування держави включає визначення та правову інтеграцію форми державного правління, політичної системи, адміністративно-територіального устрою, основних цілей і функцій держави та її пріоритетів, структури національних органів влади та їх стратегічних цілей. Державотворення — це складний, багатогранний процес, що включає складну сукупність взаємопов'язаних факторів: соціально-економічних, правових, геополітичних, військових, оборонних, що відображають усі сфери суспільного життя. Власне, термін державотворення ввів американський соціолог Чарльз Тіллі у зв'язку з історією західноєвропейських держав[25,с.40].

З точки зору міжнародних відносин, термін «розбудова нації» стосується міжнародних зусиль, спрямованих на відбудову, тиражування та зміцнення слабших держав у постконфліктний період. У цьому випадку ми вважаємо термін релевантним для нашої теми, оскільки Україна як держава бере свій початок у 1991 році, після того, як вона вийшла зі складу колишнього Радянського Союзу та проголосила незалежність. Під розвитком нації ми розуміємо складний і тривалий процес, спрямований на формування та розвиток націй, а також зовнішньополітичні зусилля, спрямовані на зміцнення та розбудову націй у період після проголошення незалежності.

З питанням державотворення переплітається питання визнання, яке знаменує вихід на міжнародну арену і спрямоване на встановлення правових відносин між визнаючою та визнаною державами, характер і обсяг яких

залежать від виду та форми визнання. відноситься до держави. Визнання іншої держави як юридичної особи означає наявність усіх прав і обов'язків згідно з міжнародним правом.

Існують різні підходи до виявлення факторів, що впливають на процес державотворення, в яких виділяють внутрішні та зовнішні фактори. У внутрішньому плані можна виділити наслідки подолання регіональної поляризації, формування якісних управлінських еліт, формування та реалізації цілісної концепції молодіжної політики, зміни відносин між державною владою та ЗМІ. Враховуючи національний менталітет (перехід від філософії протистояння до єдності націй), політична модернізація державного устрою – це трансформація державного управління від ідеї виконавчої влади до ідеї партнерства[40,с.24].

В. В. Заблоцький наводить власну класифікацію факторів, у якій розрізняє фундаментальні, інституційні, операційні та інструментальні фактори. Базові принципи є стабільними та цінними, визначають національний характер країни. Система є довгостроковою та інституційною та визначає структуру та функціональну структуру державного адміністративного органу, регіональну організацію влади та інституційний дизайн державної влади. З кожною хвилиною модернізації країни та суспільства функціонування змінюється, формуючи систему владних відносин між ієрархіями, гілками та відомствами держави. Інструментальні чинники поточні та мінливі, визначають національні та регіональні деталі діяльності державного управління та стиль управління державою. Аналізуючи фактори, що впливають на процес націотворення, необхідно враховувати вплив інших національних та міжнародних структур[26,с.62-63]. На це особливо вказав Я.О. Бариська, окрім внутрішніх, звертає увагу й на зовнішні впливи[6,с.61].

Серед позитивних зовнішніх факторів становлення української держави слід відзначити такі моменти:

1) Вплив ЄС на Україну як державу-кандидата на вступ до ЄС, що сприяє розвитку демократичної основи діяльності всіх державних інституцій, що сприяє формуванню ефективного громадянського суспільства, як активного контролера та конструктивна критика державного адміністративного устрою;

2) вплив міжнародних акторів, зокрема США та Канади, на українські політичні та економічні інституції для сприяння змінам, спрямованим на розвиток засад демократії;

3) вплив НАТО на реформування Збройних Сил України з точки зору оборони та безпеки;

4) Вплив міжнародно-правових норм на національні конституційно-правові норми.

Незважаючи на пріоритет національного права України (ч. 1. ст. 9 Конституції України) над міжнародним правом, стратегічні наміри України стати членом Європейського Союзу, участь в Європейських організаціях, таких як ОБСЄ, ПАРЕ тощо; співпраця з ЄБРР та МВФ; членство в міжнародних організаціях (СОТ, МАГАТЕ); участь в регіональних організаціях, зокрема ГУАМ, СНД та інших, є істотним чинником розвитку конституційно-правових норм, а отже, державотворчих процесів України[1].

Міжнародна допомога державних і недержавних суб'єктів сприяє процесу державотворення. Єдиного трактування цього поняття в політичному дискурсі немає. Використовуються різні терміни, наприклад міжнародна технічна допомога (ІТА), донорська допомога, офіційна допомога розвитку (ODA), іноземна допомога/іноземна допомога, допомога розвитку/допомога; міжнародна допомога розвитку (ІДА) тощо. Міжнародна технічна допомога трактується як ресурси та послуги, що надаються донорами країні безкоштовно та безповоротно з метою її підтримки. Поняттям із подібним значенням є термін донорська допомога. Зовнішня допомога (іноземна допомога/іноземна допомога) — це передача коштів,

товарів або послуг від однієї країни або міжнародної організації до іншої на користь країни-одержувача або її народу яка є безповоротною[8,с.23].

Згідно з визначенням Європейської комісії, міжнародна допомога розвитку трактується як допомога країнам у всьому світі, спрямована на зменшення бідності та надання грантів. Найпоширенішим терміном є «офіційна допомога розвитку» (ODA), який використовується Комітетом сприяння розвитку (DAC) Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD). ОПР визначається як «допомога країнам-одержувачам ОПР та міжнародним установам», яка надається офіційно уповноваженими державними установами для сприяння економічному розвитку та добробуту в країнах, що розвиваються.

Отже, поняття офіційної допомоги є вужчим за «міжнародну допомогу» і лише частково описує предмет дослідження. Тому в якості робочої концепції ми пропонуємо запровадити термін «зовнішня допомога для розвитку» при дослідженні зовнішньої політики України та впливу на становлення державності України зовнішніх партнерів.

Ми вважаємо, що зовнішня політика розвитку через зовнішню допомогу розвитку є основним інструментом цієї політики. Поняття «зовнішня допомога для розвитку» є результатом використання автором індуктивного когнітивного підходу, що відображає офіційну допомогу для розвитку, зовнішню допомогу, допомогу розвитку та міжнародну допомогу розвитку, що надається країнам-реципієнтам.

Слід додати, що існує чимало негативних факторів, які прямо чи опосередковано впливають на процес державотворення в Україні, зокрема:

- 1) військова агресія Росії проти України та окупація української території, особливо Криму, сходу й частину півдня України;
- 2) енергетична війна РФ проти України, вимагання газу тощо;
- 3) Геостратегічне положення країни. Географія української держави збігається з розломом двох цивілізацій (Європи та Азії), де Україна виступає

як «буферна зона», зона зіткнення постійних глобальних геополітичних інтересів (НАТО та РФ);

4) Процес глобалізації. Будь-які внутрішньополітичні та правові події стають все більшою увагою країн Західної Європи та США, а також Російської Федерації, які реагують на них по-різному[12,с.98].

Слід зазначити, що глобалізація як світовий процес впливає на зміну подій на локальному, регіональному та глобальному рівнях. З одного боку, глобалізація позитивно вплинула на розвиток суспільств і націй. Він також сприяє розвитку нового мислення про національну безпеку, оскільки є невід'ємною частиною регіональної, міжнародної та глобальної безпеки, і як такий сприяє інтеграції міжнародного співтовариства для подолання спільних загроз і викликів. З іншого боку, глобалізація відбувається у висококонкурентному середовищі, що призводить до різноманітних форм співпраці та конфронтації, створює численні загрози національній безпеці, вимагає від країн прийняття гнучкої зовнішньої політики та відповідних механізмів координації[11,с.352].

Серед негативних джерел загроз національній безпеці, що супроводжують процес глобалізації, можна виділити наступні:

- 1) Неконтрольовані міжнародні переміщення капіталу;
- 2) Швидке поширення локальних економічних негараздів на решту світу;
- 3) Країнам, що розвиваються, і країнам з перехідною економікою важко адаптуватися до глобалізації, а нерівні стартові можливості змушують останні приймати не вигідні «правила гри»;
- 4) Збільшення розриву між багатими та бідними країнами за рівнем добробуту та інтегрованістю в процес глобалізації, що залишає останні без варіантів розвитку;
- 5) Посилення некерованості потенційного розвитку ядерних технологій;

- 6) Зростання безробіття в країнах, що розвиваються;
- 7) Загострення боротьби за розподіл світових природних ресурсів (енергії, їжі, води та корисних копалин);
- 8) Інформаційна агресія з боку найвпливовіших і найпотужніших країн проти решти інформаційного світу;
- 9) Посилення міграційних процесів;

Питанням, що стосуються теми роботи, присвячені численні праці вітчизняних та зарубіжних учених. Наукові роботи з даної проблеми розділимо на дві групи:

- 1) Робота присвячена зовнішньому впливу на Україну з 1991 по 2022 рік;
- 2) Наукові праці, які безпосередньо описують різні аспекти зовнішнього впливу міжнародних акторів на український державотворчий процес у період 1991-2022 років.

За структурою, концептуальним підходом до розробки теми, теоретичним аналізом та емпіричним характером джерельна база дослідження поділена на групи, зокрема[2,с.187]:

1. Документи внутрішньо- та зовнішньополітичних відомств, урядів, відповідних міністерств і комісій. До них належать матеріали виконавчої влади – постанови Верховної Ради України, міжурядові угоди, договори, укази Президента України та тексти законів, меморандумів, директив тощо. До таких документів належать офіційні публікації органів виконавчої влади, офіційні урядові звіти тощо.

У наведеному вище часовому проміжку перераховано низку договорів, які сприяють більш повному висвітленню угод та зобов'язань у європейському та трансатлантичному просторі. Серед них слід відзначити документи, які відображають окремі аспекти відносин між Україною та США, Канадою та Європейським Союзом, Україною та європейськими

країнами, важливі в контексті євроінтеграційних та євроатлантичних прагнень України.

2. Публікації в ЗМІ. У статті використано інформаційно-аналітичний матеріал українських та європейських видань, зокрема таких як «День», «Дзеркало тижня», що дає змогу відслідковувати перебіг політичної діяльності не лише в Україні та за кордоном, а й в інших країнах. країни.

3. Офіційні промови та заяви політиків та офіційних осіб України та Європейського Союзу.

4. Решта ресурсів – це наукові розробки, індивідуальні та колективні праці, вперше надані оригінальними україномовними та англomовними виданнями[3,с.179-180].

За роки незалежності України з'явилося багато наукових праць, присвячених формуванню концептуальних засад нашої зовнішньої політики, розвитку міжнародних відносин та діяльності міжнародних організацій. Аналітичні методи з використанням історичних, порівняльних, хронологічних та аналітичних узагальнень допомагають сформуванню підходу авторів до класифікації даних у кількох основних напрямках.

У першому висвітлено наукові розробки, що розглядають процес державотворення в Україні 1990-х – початку 2000-х років. з точки зору історії.

Другий сприяє глибшому розумінню теоретичних основ зовнішньої політики та політичних пріоритетів України, Європейського Союзу та багатьох країн світу на період 1991-2022 років. Третій – вивчення регіонального та міжрегіонального співробітництва. Перший напрямок представлений роботами таких учених, як К.Ю. Богомаз, Ф. Рудич, Л. Алексієвець, Б. І. Корнеєнко, Ю. Макар, С. Д. Василенко, В. В. Ковальова, А. С. Гальчинський, Л. Д. Чекаленко, С. Г. Федуняк, О. Бондик та ін. Згадані науковці розглядали питання становлення державних інституцій в Україні. Вивчаючи розвиток української зовнішньої політики від проголошення

незалежності до початку ХХІ століття, можна спостерігати глобальні зміни та позитивні тенденції у сфері зовнішньополітичних відносин, активну участь нашої країни в політиці Європи та світ. За перше десятиліття державності Україна набула значного досвіду формування свого зовнішньополітичного курсу[4,с.12-13].

Другий напрям охоплює розробки європейських, російських та українських учених. Значна частина наукових робіт дослідників враховує відносини між ЄС та Україною, зосереджуючись на різних аспектах співпраці. Особливої уваги заслуговують роботи Я. Рапніка, Г. Прибильського, С. Гуллгрена, Б. Тонру та Т. Крістіансена, М. Рота, Н. Лемей-Геберта, М. Хізер і Д. Бесвіка, О. Шумило. - Тапіолі Дж. Рапнік у своїй статті *Journal of Democracy* намагається зрозуміти транзитний феномен країн Центральної та Східної Європи на шляху до європейської інтеграції. Ця серія під редакцією Г. Прибильського досліджує перешкоди та стимули, з якими країни стикаються на шляху до ЄС. С. Гуллгрен досить детально охарактеризував двосторонні відносини між Швецією та Україною, враховуючи позитивні аспекти співпраці та перешкоди, які виникли на шляху до взаєморозуміння та стабільного розвитку. Коли ж Бен Тонра та Томас Крістіансен аналізують зовнішню політику ЄС[7,с.299-300].

Ця робота присвячена теоретичним основам природи ЄС та його держав-членів, відносин між державами, міжнародної системи та природи європейської інтеграції. Він досліджує етапи розвитку та траєкторії зовнішньої політики ЄС. Огляд відносин ЄС з рештою світу, спрямованих на розробку надійної, ефективної та принципової зовнішньої політики та політики безпеки. Пан Росс проаналізував відносини України з ЄС у світлі ситуації після Помаранчевої революції. Науковець провів аналіз зовнішньої політики ЄС з урахуванням ролі нових країн-членів ЄС та механізмів ухвалення зовнішньополітичних рішень. Заслуговує на увагу бачення

Україною прогресу на шляху до Європейського Союзу та аналіз демократичних змін у країні після революції 2004 року.

Н. Лемей-Еберт стверджує, що становлення держави неможливе без становлення держави, тобто створення державних інститутів без соціально-політичних змін суспільства, сприйняття та підтримки суспільством цих процесів, що відбуваються в стан Або реорганізація неможлива. Це твердження автори підтверджують прикладами державотворчих подій на Близькому Сході, в Африці та на Балканах. О. Шумило-Тапіола розглядає Україну як країну на перетині двох центрів впливу: Європейського Союзу на чолі з Російською Федерацією та Співдружності Незалежних Держав. Дослідники розглянули три варіанти розвитку подій, які можуть мати наслідки для України, залишивши місце для роздумів і роздумів. Дослідженню цього питання та впливу України на європейський політичний процес приділено належну увагу роботам видатних теоретиків – З. Бжезінського, Г. Кіссінджера, Ф. Фукуями, тих, хто пропонував нові концептуальні підходи в Європі. Не лише зрозуміти феномен американської зовнішньої політики, а й зрозуміти зміни в Європі, роль України та Росії у сфері міжнародних відносин[15,с.20].

Американський аналітик Хантінгтон вважає, що Україна належить до зони зіткнення цивілізацій. Оцінюючи роль України в пострадянську добу, З.Бжезінський зазначив: «Я вважаю незалежність України великою подією міжнародного значення...оскільки незалежна Україна переопределяє кордони Європи. Це надзвичайно важливі зміни». Серед російських учених заслуговує на увагу Н. К. Арбатова, Д. А. Володіна, С. В. Уткіна, І. П. Гурова Н. К. драма розриву», але криза не несе загрози європейській інтеграції. Російсько-українська війна ускладнює внутрішній і зовнішній порядок денний ЄС і відволікає від більш важливих питань, але, на відміну від міграційної кризи, не ставить під сумнів сам інтеграційний проект. Натомість

фактична криза у відносинах з РФ викликала дискусії в ЄС про необхідність автономного оборонного потенціалу[19].

Серед здобутків українських науковців є чимало праць, присвячених процесу державотворення в Україні, формуванню державних засад, інститутів тощо. Вагомий внесок у дослідження цієї проблеми зробили: Оленко М.В., Паланюк Ю.В., Баштанник В.В., Седляр Ю.В., Карлова В.В., Валевський О.Л., Ковбасик Ю.В., Солоненко І.І., Філіпчук В.О., Акуренко Л.В., Бутирська Т.О., Квятковська О.В.

М.В.Орленко описує процес інституціоналізації молодіжних громадських організацій та їх активну участь у сучасних українських політичних процесах з урахуванням європейського досвіду[55,с.19]. Докторську дисертацію Палагнюк Ю.В., який створив структурно-функціональну модель формування та реалізації української державної євроінтеграційної політики в сучасних мінливих умовах[57,с.36].

В. В. Баштанник досліджує процес реформування державного управління в контексті євроінтеграційного процесу як важливої складової демократизації суспільних відносин. Такий підхід передбачає розробку національних моделей розвитку із застосуванням ефективних методів державного управління в кращих європейських традиціях[80,с.426]. Слід зазначити, що оскільки теоретична та практична робота дослідників обмежена часовими параметрами, український дослідник Ю. Седляр у 2011 р. виокремив та охарактеризував внутрішні фактори формування зовнішньої політики країни, узагальнив існуючі методи та класифікації. . В. В. Карлова аналізує категорію національної самосвідомості як актуальну складову державотворчого процесу, яка, у свою чергу, зможе об'єднати українське суспільство та підготувати його до численних викликів глобалізованого світу, сприятиме реалізації комплексної - державна економія від масштабу, соціальна та політична модернізація в усіх аспектах життя[7,с.307].

О. Л. Валецький досліджує концептуальні основи реалізації державної політики в контексті української суспільної трансформації[16,с.39]. Ю. В. Ковбасик вивчав економічну політику України у співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. І. І. Солоненко працює над впливом Європейського Союзу на перехідний процес країн Центральної та Східної Європи та України. В. О. Філіпчук розглядає українське державотворення безпосередньо через призму євроінтеграційного процесу. Акуленко Л.В. висвітлила процес застосування механізмів кооперації в європейській периферійній політиці. Потім. Бутирська перераховує теоретико-методологічні основи українського державотворення, описує закономірності, тенденції, чинники та принципи українського державотворення. О. В. Квятковська досліджує зовнішню політику розвитку як фактор безпеки США[35,с.20].

Значна кількість українських науковців підтверджує пріоритетність європейської орієнтації української зовнішньої політики, яка найкращим чином поєднує внутрішні національні інтереси та безпеку. Цю позицію підтримують такі вітчизняні автори, як В. Горбулін, Г. М. Перепелиця, Л. Чекаленко. Взаємозв'язку питань національної безпеки України та її зовнішньої політики присвячено численні наукові праці. Ага. У книзі Перепелиці «Зовнішня політика України 2007: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети» подано комплексний аналіз зовнішньої політики України, визначено пріоритети реалізації зовнішньополітичної програми країни, розкрито статус і роль України. Регіональні та глобальні системи безпеки та міжнародні організації. О. Данілян, розглядає сутність, структуру та спрямованість реалізації цієї проблеми. Слід зазначити, що автор монографії представляє власний концептуальний підхід до вирішення описаних вище системних проблем[55,с.185].

Третій напрямок – окремі роботи, присвячені регіональному та міжрегіональному співробітництву. К. Е. Сміт трактує співпрацю між

країнами Східної Європи та ЄС у межах регіону як двосторонню, а не трансрегіональну. Деякі західні дослідники, зокрема Л. Ленгенхон, Ф. Содербаум і П. Штальгрєн, вважають можливість виникнення феномену «міжрегіоналізму» на території європейського континенту головним принципом зовнішньої діяльності ЄС. Дізнайтеся про співпрацю ЄС з регіональними організаціями в Африці, Азії, Північній і Південній Америці та Східній Європі. Проте країни Східної Європи, відволікаючись на зміцнення своєї незалежності, не створили альтернативних ЄС угруповань, натомість воліючи розвивати двосторонні зв'язки з ЄС[68,с.281].

З розширенням Європейського Союзу на схід регіон Східної Європи зазнав величезних змін. Американський дослідник А. Стент відносить пострадянські країни, в тому числі й Україну, до «нової Східної Європи», відводячи їм роль проміжних територій.

Польський дослідник Е. Клехскі розглядає Україну як країну Центральної Європи, підтверджуючи тим самим важливість вивчення країн Східної Європи як частини Європи. Представник Одеського інституту політичних досліджень О. Брусиловська віднесла Україну до східноєвропейських країн, враховуючи її географічне положення та прагнення. Значну увагу темі співробітництва України та країн Східної Європи в рамках міжнародних організацій приділяли вітчизняні та зарубіжні дослідники, серед яких: Бурдяк, А. Круглашов, Ю. Макар[13,с.40-41].

Отже, дослідження згаданих науковців дають підстави стверджувати, що регіональні та міжнародні структури є не лише надійним майданчиком для реалізації спільних ідей країн, а й підготовчим етапом для проходження до Європейського Союзу, де Україна вже отримала кандидатуру. членство в 2022 році.

1.2. Методологія дослідження

Ми можемо простежити пояснення процесу державотворення різними способами, особливо цивілізацією, структурною функцією тощо. Складність досліджуваного питання вимагає ретельного аналізу різних методів і вибору відповідних наукових стратегій. У нашій методології вивчення явищ державотворення та їх зв'язків з аспектами зовнішньої політики ми починаємо з використання системного підходу, який не тільки сприяє правильному опитуванню, але й логічно та послідовно стратегічно їх розв'язує. Цей підхід включає цілісне розуміння проблеми та розуміння взаємозв'язку та взаємозалежності всіх елементів.

Системний аналіз передбачає вивчення набору взаємопов'язаних тем міжнародних відносин, пов'язаних причинно-наслідковими ознаками. З методологічної точки зору наш підхід полягає в трактуванні явища державотворення як цілісного явища, в якому існують закономірні зв'язки між елементами.

Сучасні підходи до пояснення аспектів українського державотворення та становлення її як європейської держави умовно поділяють за способом розуміння досліджуваної проблеми: державоцентрична модель міжнародних відносин для європейських теоретиків, модель для американських теоретиків, модель для російських дослідників і моделі українських вчених. Державоцентрична модель світу, встановлена Вестфальським миром, змінюється під впливом діяльності нових транснаціональних акторів (ТНА). До них належать МПО, НУО, транснаціональні корпорації (ТНК) тощо[14,с.36].

Зараз вони мають явну чисельну перевагу над державою нових транснаціональних акторів, які:

- 1) тісна співпраця з національними державами, іноді навіть вступаючи в конкурентні відносини;
- 2) Створити прецедент для впливу на національну політику;
- 3) Активно брати участь у формуванні міжнародно-правових норм.

Французькі вчені Р. Арон, Б. Баді та Г. Бутул вважають, що для аналізу співробітництва між країнами принциповим є вивчення змін у характері взаємодії між країнами та іншими суб'єктами співробітництва. світовий процес. Б. Бадді наголошує, що вже неможливо аналізувати міждержавне співробітництво без урахування змін, які відрізняють сучасність від вестфальської системи міжнародних відносин.

Процес посилення взаємозалежності та глобалізації призвів до фундаментальних нових тенденцій у світовій політиці. Автономною є діяльність акторів – представників етнічних, релігійних, культурних, професійних та інших груп, транснаціональних корпорацій, ринків, комунікацій, інформаційних та міграційних потоків, а також діаспор, окремих осіб тощо. У цьому випадку національний суверенітет підривається «розколом» особистої лояльності між трьома відносно незалежними сферами — державою, транснаціональною та соціокультурною мережею[19].

Британський політолог Кларк трактує, що три складові суверенітету (військова, економічна та культурна незалежність) зазнали незворотних змін. До прикладу, суверенітет є динамічною категорією, оскільки в певні періоди державотворення він втрачає багато різних владних функцій і переходить до інших суб'єктів. Навіть зараз це відбувається. Зміни в практиці суверенітету є свідченням розвитку глобалізації, що є причиною розвитку глобалізації. Суверенітет і глобалізація позитивно впливають один на одного і не можуть розглядатися як протилежні.

Німецький соціолог У. Бек зазначив, що глобалізація включає процес, за допомогою якого національні держави та їхні суверени інтегруються в транснаціональну мережу акторів і підпорядковуються їх можливостям влади, напрямкам та ідентичності. Процес має такі характеристики: просторове розширення, часова стабільність і щільність транснаціонального потоку. Д. Хелд демонструє, що національні держави втратили те, що становить основу їхньої влади — суверенітет — в укладанні міжнародних угод,

інтернаціоналізації процесів прийняття політичних рішень, їх зростаючій залежності від безпеки та міжнародного розподілу праці. позиція досить тверда. Враховуючи те, що країни ЄС зберігають ключові повноваження у сфері безпеки, а можливості ЄС обмежені, транснаціональні мережі є компенсацією за відсутність наднаціональної та транскордонної співпраці з питань безпеки[69,с.58-59].

У той же час, міждержавність не посягає на основні компоненти національного суверенітету, національної безпеки та оборони, а натомість зосереджується на зв'язках нижчого рівня. Е. Кіршнер і Дж. Сперлінг, прихильники теорії трансговернменталізму, не підтримували ідею «старіння» держави як органу управління, але стверджували, що держава адаптувалася до нових умов і бере активну участь у створенні безпеки. відмінності між різними урядовими одиницями Нова форма співпраці[77,с.12-13].

Таким чином, суверенітет є каталізатором мережевих і спільних інновацій, а не перешкодою. Учасниками такої мережі можуть бути державні службовці, судді, міліціонери тощо. Зустрічі учасників мережі проводяться на неформальній основі, а рішення, прийняті шляхом консенсусу, не є юридично обов'язковими. Це явище вивчають європейські дослідницькі центри, зокрема Школа транснаціональних досліджень у Берліні та Інститут Черчилля у Вестмінстерському коледжі.

Британський дослідник Гедлі Булл розробив свою концепцію світового порядку, порядку політичного життя всіх людей. Він був одним із перших, хто помітив тенденцію до глобалізації міжнародного порядку не лише з точки зору просторового розширення, але й з точки зору змісту, коли країни змушені відкривати свої кордони для інших країн, встановлюючи двосторонні та багатосторонні відносини, які приймають враховувати інтереси інших членів міжнародного співтовариства[79,с.67-68].

Зверніть увагу на праці англо-американських дослідників, концепції яких за змістом близькі до концепції утворення незалежної України.

Представники англо-американської школи дотримуються державоцентричної моделі міжнародних відносин, яку репрезентують концепції вчених-реалістів і неореалістів, таких як Р. Гілпін, К. Вальц, Ф. Константін, Ф. Закарія, Б. Бузан, Х. Бик Зачекайте. Представники реалістів вважали міжнародне середовище структурою, яка розвивалася від європейських християнських націй, клубів цивілізованих націй до сучасних мультикультурних спільнот. Теоретичні основи реалізму в національній зовнішній політиці сформував американський політолог Г. Моргентау в книзі «Політичні відносини між державами». Боротьба за владу» та французький філософ і політолог Р. Арон у книзі «Мир і війна між народами»[76,с.17].

Одним із фундаментальних положень теорії політичного реалізму став аргумент про те, що міжнародні відносини потрібно розглядати з точки зору зовнішньої політики як постійну боротьбу за владу в усьому світі. Моргентау, класик політичного реалізму, стверджував, що держави в міжнародних відносинах керуються «інтересами, вираженими у владі».

Тому міжнародні відносини здійснюються на двох рівнях. На першому відбуваються відносини між сильними і слабкими акторами міжнародних відносин, а на іншому – між «центрами» сили. Прихильники реалізму, зокрема С. Браун, Б. Броуді, М. Каплан, Г. Моргентау, С. Хоффман, Г. Йохансон та ін., розглядали зовнішню політику як категорію національних інтересів. Представники традиційного напрямку політичного реалізму досліджували динаміку відносин між державами в результаті основних конфліктів інтересів. Залежно від ступеня узгодженості першочергових інтересів нації формується той чи інший режим зовнішньополітичної взаємодії. Першочергову роль національних інтересів у формуванні та позиціонуванні міжнародних відносин науковці відводять категоріям сили, насамперед військової сили[76,с.14-15].

Таким чином, реалісти розглядають зовнішню політику як боротьбу за владу і верховенство між суверенними державами. Ця боротьба фактично визначає політичний процес у міжнародних відносинах.

У концепції реалізму поведінка держав у міжнародних відносинах розглядається з двох позицій:

1) Як суб'єкт міжнародних відносин, поки держава діє для досягнення власних інтересів;

2) Як об'єкт, якщо держава діє у відповідь на зовнішні та внутрішні виклики.

Тому зовнішня політика країни може бути адаптацією або відповіддю на міжнародне середовище. Зовнішня політика країни має подвійний характер: з одного боку, вона визначається впливом внутрішніх проблем країни, а з іншого – можливостями та обмеженнями зовнішнього середовища.

На думку Моргентау, міжнародні відносини базуються на об'єктивних закономірностях суспільного розвитку і є сферою протистояння держав. В основі міжнародної діяльності лежить прагнення збільшити власну владу чи владу й послабити владу інших двома основними способами: військовою стратегією та політичною грою. Робота над досягненням балансу сил (сил) є єдиним реальним способом забезпечення та підтримки миру. При цьому норми міжнародного права та етики також слід враховувати, але не бути надто ідеалістичними та заслуговуваними довіри. У своїй книзі «Від багатства до влади» Ф. Закарія називає реалізм державоцентричним реалізмом і стверджує, що уряди використовують потенціал суспільства не тільки для збереження влади, але й для здійснення зовнішньої політики. Щоб захистити власні інтереси та владу, країни можуть проводити агресивну зовнішню політику, щоб зберегти владу[74,с.154].

Міжнародні відносини є результатом зовнішньої політики націй. Вони передбачають міжнародне співробітництво, тобто взаємодію між країнами.

На відміну від класичного реалізму, неореалістична теорія зовнішньої політики виходить з того, що мотивація держав до дій у міжнародному просторі базується на домінуючому впливі світової політичної системи, що створює для них обмеження та можливості.

Неореалізм ґрунтується на творчості К. Вальца, Г. Гілпіна та К. Кіндермана, Дж. Гріко, Дж. Мірсхаймера, Л. фон Берталанфі та інших і спрямований на поєднання принципів класичного реалізму з міжнародною теорією. Значний внесок у неореалістичну теорію зробив Р. Гілпін. Так, у праці «Війна та зміни у світовій політиці» дослідник висвітлює ключову тезу неореалізму:

1) Держави є суб'єктами міжнародних відносин, тоді як недержавні актори (міжнародні організації та транснаціональні корпорації) діють на світовій арені автономно;

2) Держави, які прагнуть досягти власних інтересів, дотримуються принципів раціональності та найкращого рішення;

3) Баланс сил як гарантія стабільності є результатом взаємодії між державами.

На думку К. Вальца, зовнішня політика націй керується принципом «раціонального егоїзму», згідно з яким вони застосовують силу лише за певних умов, які їх політичні еліти вважають сприятливими[72,с.34-35].

Неореалісти вважають, що держави мають великий вплив на еволюцію міжнародних відносин. Неореалістам властиві спроби порівняти міжнародну систему з ринком. Держава — як компанія, а міжнародна система — як ринок (К. Вальц). Конкуренція може знищити країни з низькими коефіцієнтами ефективності. Похідною від політичного реалізму є твердження про анархічність міжнародних відносин, яка проявляється двояко. По-перше, немає єдиного світового уряду, тобто єдиної глобальної структури влади, а по-друге, кожна країна повинна покладатися тільки на себе, на власну здатність захистити свої національні інтереси. Такий підхід

означає, що змістом розгляду раціональних теорій міждержавних відносин все ще є дослідження конфліктів і війни, головним питанням яких є безпека військової сили та державоцентричних форм (Б. Бузан, Х. Булл).

Прихильники ліберальної теорії міжнародних відносин стверджують, що допомога розвитку покликана служити гуманітарним інтересам. Ліберальна школа вважає, що в сучасному міжнародному середовищі традиційні проблеми безпеки не знаходяться в центрі уваги, а поширення міжнародної торгівлі та демократії стало основною метою розвитку зовнішньої допомоги. У глобальну епоху, окрім традиційної державної донорської допомоги, НУО, фонди та фінансові установи відіграють важливу роль у реалізації іноземної допомоги на розвиток. Це призвело до використання неоліберальних методів у вивченні тем дослідження[49,с.38].

Роль і авторитет міжнародних НУО зросли наприкінці 20-го – на початку 21-го століття. Це можна пояснити активністю демократичних процесів у сферах внутрішньої та зовнішньої політики та міжнародних відносин. Одним із показників цього процесу є зростаюча політизація громадян, незалежно від країни та географічного розташування, які вимагають прозорості та підзвітності від політичних лідерів і сил і прагнуть більшого контролю над процесом прийняття рішень.

Тому серед причин посилення впливу міжнародних НУО науковці назвали: виникнення глобальних проблем, вирішення яких потребує не лише концентрації сил та спільних заходів міжнародної спільноти, а й спільної участі міжнародної спільноти. спільнота.. громадянське суспільство у світі; активізація демократичних процесів у сфері міжнародних відносин; поширення світових рухів, спрямованих на захист універсальних цінностей людства та неспроможності окремих країн і міжнародних організацій ефективно вирішувати проблеми сьогодення; посилення нових виклики та загрози глобалізації Громадський контроль за процесом прийняття та ухвалення міждержавних рішень для забезпечення життєво важливих

інтересів людей і суспільства, розширення можливостей міждержавних транскордонних зв'язків[22,с.153].

Міжнародна допомога розглядається з точки зору концепції модернізації та нової модернізації, тобто як процес вдосконалення всіх сфер життя суспільства: політичної, економічної, культурної, соціальної та інституціоналізованої. Дослідження міжнародної допомоги проводяться з точки зору неорганічної модернізації, у більшості випадків шляхом впровадження іноземних технологій та організації суспільного виробництва, залучення експертів, навчання іноземних талантів та залучення інвестицій. Результатом є низка якісних змін у реципієнтів[42,с.93-94].

Одним із найвідоміших компонентів неоліберальної теорії розвитку з кінця 1970-х років було впровадження планів структурної перебудови (ПСП). Цю політику впроваджують уряди в обмін на постійну фінансову підтримку з боку Міжнародного валютного фонду, Світового банку та інших фінансових установ. Програми структурної перебудови включають державну політику, спрямовану на зменшення ролі держави в національній економіці. Проте, це не означає, що держава більше не бере участі в процесі розвитку, а надає більше влади ринку. ДПП зазвичай включає два типи політики, які можна розділити на стабілізаційні заходи та регулятивні заходи. До першої групи входять мораторій на девальвацію національної валюти, підвищення зарплат у державному секторі та скорочення державних витрат. Після стабілізації економіки вводяться регулятивні заходи для вирішення довгострокових змін, які сприятимуть розвитку суспільства.

Таким чином, неоліберальна політика структурної перебудови є ключовим поняттям у здійсненні міжнародними організаціями допомоги, спрямованої на задоволення потреб бідних верств населення.

Прихильники ліберальної теорії стверджують, що уряди використовують допомогу для подолання гуманітарних проблем, підкреслюючи, що іноземна допомога може вирішити проблеми країн

третього світу, бідних і слаборозвинених країн. Теорія також стверджує, що донори можуть надавати іноземну допомогу для підтримки поширення прав людини та демократії.

Отже, прихильники ліберальної теорії допомоги розвитку стверджують, що іноземна допомога базується на гуманітарних потребах. Однак важливо зазначити, що країна або її допомога розвитку не захищені з причин національних інтересів і безпеки[41,с.36].

Тому варто підкреслити, що прихильники обох напрямів ліберальної та реалістичної теорії в реалізації іноземної допомоги використовують різні мотиваційні компоненти, але їх об'єднує спільне бачення розвитку. Багатовимірність цілей зовнішньої допомоги та тем дослідження, спрямованих на державотворення в Україні, зумовлює використання авторами різноманітних методів дослідження. Таким чином, теоретичні та методологічні основи цього дослідження демонструють варіативність підходів до визначення зовнішньої допомоги розвитку. В українській політичній науці домінує державоцентрична парадигма, яку репрезентують праці кількох відомих дослідників, серед яких С.В.Віднянський та А.Ю. Мартинов, О.Г.Іванченко, Ю.М.Алексєв, С.В.Курчицький, С.Федуняк, І.Цепенда, В.Фісанов, В.А.Мандола, І.М.Мельничук, А.М.Круглашов, Н.Ю. Ротар, Ю. Макар, В. Макар, О. Добржанська, І. І. Погоська, М. М. Рижков та ін. Як підкреслювали представники політичного лібералізму та неолібералізму, для сучасного етапу розвитку міжнародної системи характерне зростання ролі недержавних акторів (міжурядових та неурядових організацій). Водночас, потрібно виокремити положення, які є спільними для більшості дослідників, незалежно від їх позицій:

- 1) Хоча міжнародні відносини залишаються анархічними за своєю природою, зберігається можливість їх регулювання;

2) Зростання числа учасників міжнародних взаємодій, серед яких, крім країн, міжнародні урядові та неурядові організації, різноманітні асоціації та навіть окремі особи;

3) Виклики та проблеми, з якими сьогодні стикається світ, є універсальними, тобто їх не може вирішити жодна країна чи навіть група країн[38,с.19].

Незважаючи на відмінності в підходах і зміні Вестфальської системи, дослідники сходяться на думці, що держави залишаються головними гравцями в міжнародних відносинах. Розбіжності в поглядах стосуються лише змін у державі як інституті та ролі окремих акторів у міжнародних відносинах.

РОЗДІЛ 2. ГЕОПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

2.1. Геополітичні фактори зовнішньополітичної діяльності сучасної України

Аналіз основних тенденцій сучасної геополітичної ситуації показує, що формується нова багатополярна модель світової системи, а новий центр сили йде в ногу зі Сполученими Штатами, включаючи КНР, Європейський Союз, Індія, Бразилія, Росія та інші країни в політичних, економічних, узгоджених інтересах у таких сферах, як безпека, призвели до протистояння одна одній на глобальному та регіональному рівнях, що призвело до посилення глобальної нестабільності та спалаху війни чи збройного конфлікту. Водночас знижується ефективність основних міжнародних організацій, зокрема ООН та ОБСЄ, у політичному вирішенні існуючих проблем у сфері безпеки. Про це свідчать військові конфлікти в Афганістані, Іраку, Лівії та Грузії, а також події навколо Сирії та Ірану[5,с.34-35].

Зрештою, таке поглиблення процесу глобалізації так чи інакше спонукало великі країни піти на певні компроміси для вирішення глобальної проблеми світової безпеки. Прикладом такого компромісу може бути Договір про ядерну зброю³, укладений між Сполученими Штатами та Російською Федерацією, який передбачає подальший контроль та обмеження стратегічної ядерної зброї.

Що стосується розширення фінансово-економічних і торговельних відносин між країнами, розвитку глобальних транспортних мереж і телекомунікаційних систем, то все це сприяло зростанню світової економіки, з одного боку, і розвитку світової економіки, з іншого боку. З іншого боку. Створити передумови для виникнення широкомасштабних фінансово-економічних криз.

Описуючи ситуацію в Україні, слід мати на увазі такі основні фактори[9,с.102]:

- Протистояння впливу США, НАТО, ЄС та Росії на пострадянському просторі та Чорному морі продовжується, що супроводжується активізацією військово-політичної активності навколо нашої країни;

- посилюється авторитаризм російської влади, посилюється позитивність і агресивність російської зовнішньої політики;

- активізуються зусилля Туреччини, Польщі та Румунії щодо зміцнення своїх регіональних позицій;

- У деяких суміжних з Україною країнах, особливо в Угорщині та Румунії, посилюються націоналістичні настрої;

– Залишаються «замороженими» конфлікти в Придністров'ї, Абхазії та Південній Осетії, триває нестабільність на Північному Кавказі РФ, активізувалися курдські екстремісти в Туреччині.

- активізація російської агресії вже на території всієї України від 24 лютого 2022 року[82,с.287].

Встановлені факти та обставини свідчать про те, що Україна перебуває на перетині західних (НАТО та ЄС) та східних (РФ) інтересів і водночас зазнає активного цілеспрямованого тиску з обох сторін, які намагаються втягнути її у свої сфери впливу, спираючись на його потенціал. Потужний економічний, ресурсний, демографічний і військовий потенціал, який згадані центри сили не заперечують використовувати у власних геополітичних цілях[81,с.63-64].

Стратегічно це передбачає:

- прагнення Російської Федерації встановити повний контроль над Україною, що є однією з головних передумов для досягнення стратегічної мети відновлення (на даному етапі) ролі Росії як великої світової держави в особі російського лідера - відомий як Євразійський союз.

– наміри США/НАТО та ЄС не допустити реалізації таких намірів Російською Федерацією, яка об'єктивно залишається її головним

геополітичним супротивником. Водночас європейські країни намагаються створити певну буферну зону між своїми територіями та Україною[8,с.164].

У цьому контексті відсутність в Україні чіткої та послідовної зовнішньої та внутрішньої політики, а також фактичний поділ українського суспільства на дві частини – західну та східну – створили передумови для повного розколу нашої країни та, як наслідок – втрата державності. Про це яскраво свідчить безпрецедентне посилення російського тиску на Україну (політичного, економічного та інформаційного) в той час, коли Захід повністю зосереджений на вирішенні власних проблем, спричинених світовою фінансово-економічною кризою. Крім того, фактична капітуляція України перед Сполученими Штатами та державами-членами НАТО та ЄС колись підтримувала процес європейської та євроатлантичної інтеграції нашої країни, але згодом значною мірою перешкоджає його реалізації[10,с.4-5].

У результаті Україна так і не змогла реалізувати свій потужний потенціал і зайняти належне їй місце у світі, ставши нестабільною «сірою зоною» між Сходом і Заходом. Водночас після здобуття незалежності Україна втратила лише:

- ядерна зброя – третій за величиною ядерний потенціал у світі, колись основа національної безпеки України;
- населення близько 7 мільйонів українців, 13% громадян країни (майже як під час Великого голоду чи Другої світової війни);
- Високотехнологічні галузі - основа потужної передової промисловості колишнього Радянського Союзу;
- Важливі території - багаті поклади нафти і газу на континентальному шельфі Чорного моря в районі Зміні;
- український культурно-інформаційний простір – частково або повністю спонсорується Російською Федерацією;

- контроль над його основними економічними активами - енергетичною інфраструктурою, металургійною промисловістю, атомною енергетикою, суднобудуванням та авіабудуванням, оборонно-промисловим комплексом;

- втрати кожного дня цивільних та військових під час російської повномасштабної агресії від 24 лютого 2022 року.

Україна могла цього уникнути, обравши такий державотворчий шлях, за якого інші пострадянські та постсоціалістичні країни без вагань реалізували б свої національні інтереси.

Завдяки цілеспрямованим зусиллям щодо досягнення вищезазначених цілей Росія, Польща та Румунія фактично змогли реалізувати свої національні інтереси або створити стійкі передумови для їх реалізації. Про Україну нічого не можна сказати, навпаки, вона наближається до межі, за якою втратить незалежність, а з нею і державність.

Зі сказаного можна зробити лише один висновок: лише за умови, що основні зусилля будуть зосереджені на досягненні стратегічної мети перетворення її на сильну єдину націю – компетентного регіонального лідера, що гарантує безпеку громадян і високий соціальний рівень життя.

Саме це, а не ілюзорний вибір між Заходом чи Сходом, має бути єдиною об'єднавчою ідеєю українського суспільства. Як неодноразово доводить українська історія, усі інші ідеї чи проекти неминуче призведуть до розколу та розпаду України[10,с.10-11].

У внутрішньополітичній сфері – забезпечення стабільності, демократичного розвитку та правового порядку країни є головною передумовою налагодження ефективної роботи всіх органів державної влади, а також досягнення суспільного консенсусу та довіри всіх секторів суспільства. народу в перспективах позитивного розвитку Української держави. Можливе досягнення консенсусу всіх політичних сил в Україні на фундаментальних засадах патріотизму та збереження української державності, забезпечення безумовної та невиключної чинності

законодавства України. (Тут на першому місці рішуча боротьба з корупцією, сепаратизмом, політичним екстремізмом та будь-якими іншими проявами антиукраїнської діяльності);

- у сфері зовнішньої політики — вихід України із «сірої зони» між Заходом і Сходом та становлення держави як самостійного суб'єкта міжнародних відносин, спроможного відстоювати власні національні інтереси.

- В економічній і соціальній сфері – перетворення України на економічно розвинену самодостатню державу, інтегровану у світову економіку та європейську енерготранспортну систему, спроможну гарантувати безпеку власної економіки (насамперед енергетичної) та належний добробут громадян України. Для цього потрібно:

- Вжити термінових заходів щодо диверсифікації джерел і маршрутів надходження енергоносіїв, що є найважливішим на даному етапі, шляхом будівництва LNG-терміналів, інтеграції української газотранспортної системи в європейську трубопровідну мережу, ширшого використання альтернативної енергетики. джерела (переважно сланцевий газ, біопаливо, вітер і сонце), використання енергоефективних технологій;

- Покращити інвестиційний клімат в Україні шляхом підвищення прозорості фінансово-економічної системи України. У контексті взаємодії з іноземними інвесторами необхідно надавати пріоритет придбанню сучасних технологій, що посилить конкурентоспроможність української продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Водночас у межах зазначених заходів – недопущення іноземного контролю над основними галузями економіки України;

- Реконструкція та розвиток транспортної інфраструктури України з метою її більш широкого використання в системі міжнародних транспортних коридорів. При цьому особливу увагу рекомендується приділити розвитку

комерційної інфраструктури в Севастопольській затоці, що забезпечить найкращі умови для діяльності портів у всьому Чорному морі;

У сфері безпеки — гарантії суверенітету, територіальної цілісності та безпеки країни та її народу, а також роль України як одного з гарантів стабільності в Південно-Східній Європі та Чорноморсько-Кавказькому регіоні. У зв'язку з цим рекомендується[9,с.90]:

- продовження реформування оборонного сектору країни відповідно до існуючих або потенційних загроз воєнній безпеці України;

- Забезпечити здатність Збройних Сил України захистити країну від можливої зовнішньої агресії, головним чином шляхом створення/посилення компонентів стримування можливих супротивників, у тому числі державних кордонів, оперативного реагування (аеромобільність та спеціальні сили), стратегічної та оперативно-тактичної розвідки;

- оптимізація системи базування Збройних Сил України для зосередження основних сил на найбільш небезпечних напрямках, насамперед у Криму;

- Посилення заходів щодо технологічної трансформації Збройних Сил, надання пріоритету розвитку тактичних ракетних комплексів, засобів протиповітряної оборони, високоточної зброї, штурмової та транспортної авіації та модернізації різних вертольотів, систем залпового вогню, протитанкових комплексів, нової бронетехніки, систем автоматичного управління та зв'язку, засобів розвідки - насамперед щодо науково-промислового потенціалу України та використання наявних зв'язків із західними країнами та з Росією у сфері військової техніки;

- перегляд стратегії і тактики ведення бойових дій Збройними Силами України з урахуванням досвіду сучасної війни та збройних конфліктів, зокрема надання пріоритету діям мобільної оборони та спеціальних сил;

- забезпечити сумісність принципів дії, систем управління та зв'язку, а також озброєння та військової техніки Збройних Сил України зі збройними силами країн НАТО та ЄС;

- Посилення зусиль України щодо врегулювання конфліктів у Придністров'ї та на Південному Кавказі, а також міжнародних миротворчих і стабільних операцій в інших частинах світу;

- реальний зміст зобов'язань України щодо направлення українських військових підрозділів до складу сил реагування НАТО;

- домовленості з США, НАТО та Росією про участь українських станцій попередження про ракетний напад у системах протиракетної оборони США в Європі[19].

Не маючи змоги досягти значних успіхів в Україні шляхом підтримки гібридного конфлікту, РФ у лютому 2022 року вдалася до відкритої агресії, спрямованої на заміну легітимної влади та ліквідацію самої української держави. Відкрита агресія Росії 24 лютого 2022 року стала не лише переломним моментом у східному повороті української зовнішньої політики, а й запалом, який прискорив формування нового світового порядку. Відомий американський філософ і політолог Фукуяма наголосив, що відкрита агресія Росії проти України остаточно завершила політичну еру після холодної війни та вільну Європу. Адже Путін намагався військовими діями відновити Радянський Союз, включивши не лише більшість пострадянських країн, а й розширивши сферу свого впливу на країни Східної Європи.

Україна наразі досягає значних успіхів у боротьбі як за власну свободу, так і ліберальні цінності всього вільного світу. Українській армії вдалося завдати серйозної відсічі російській агресії попри те, що ціла низка західних військових експертів практично не давала Україні шансів, говорячи про те, що Київ протримається від кількох днів до тижня. Саме потужний опір Збройних сил України та українського суспільства дозволили забезпечити значну військову та дипломатичну підтримку.

Водночас, у разі повномасштабної агресії, дипломатичні зусилля щодо реалізації колективного нафтогазового ембарго Заходу проти Росії є надзвичайно важливим завданням для України, оскільки саме продаж енергоносіїв дав Москві значні кошти. Доходи на підтримку військових дій проти України. Незважаючи на всі труднощі, Україна повинна мати м'яку стратегію інтеграції власної армії зі збройними силами країн Центральної та Східної Європи (переважно Польщі та країн Балтії), інакше їй буде важко самотужки протистояти майбутнім імперським амбіціям Росії. Україна не повинна відмовлятися від набуття статусу повноправного члена стратегії НАТО, оскільки імперська загроза з боку Росії залишається принаймні в середньостроковій перспективі. У свою чергу, стабільність функціонування силового апарату дозволить Україні забезпечити розвиток демократії та завоювати авторитет у провідних країнах світу. Водночас успішна європеїзація та процвітання України поставить під сумнів ефективність антидемократичних режимів у більшості пострадянських країн. Адже власне тріумф стратегії успішних трансформацій в Україні став би для російського суспільства наочним прикладом позитивних наслідків демократичного повстання для великої православної держави[21].

На тлі загострення ситуації 24 лютого 2022 р. необхідним видається прискорення трансформації державних інституцій, зміцнення й професіоналізація Збройних сил України, реформування військово-промислового комплексу та перехід української армії на стандарти НАТО, помножений на активізацію союзницької співпраці з колективним Заходом задля спільного протистояння російській агресії. Такий підхід відкриває вікно можливостей для України з врегулювання російсько-українського конфлікту, а для РФ підвищує ціну агресії у разі чергової ескалації. Прикладом є започаткування Кримської платформи (за участю 43 країн) у Києві як міжнародного координаційного механізму для повернення питання Криму до порядку денного, захисту прав людини та сприяння деокупації

півострова. Також надзвичайно важливими є ініційовані США постійні зустрічі міністрів оборони 43 країн на німецькій військово-повітряній базі „Рамштайн”. Саме такі консультативні діалоги за участю вищого військового керівництва різних країн стали переломними у координації надання військово-технічної допомоги Україні під час повномасштабної російської агресії.

Крім того, Україні слід зробити ставку на розширення політичної суміші міжнародної коаліції для протидії російській агресії з метою посилення санкцій проти Росії, максимального використання правових механізмів на міжнародній арені, таких як тиражування участі Росії в розстрілі 2014 року в липні малайзійський авіалайнер МН-17 і вчинити військові злочини в Україні з лютого 2022 року; сприяти візитам іноземних політиків для підтримки протистояння Москви з рештою світу; загоми та бази надають власну територію; охороняти спільні військово-морські бази зі Сполученими Штатами та Сполучене Королівство в Чорному та Азовському морях; розширити співпрацю зі спецназом НАТО щодо обміну секретною оборонною інформацією та інтеграції кіберпростору; сприяти майбутньому створенню Україною постійних військово-морських підрозділів ВМС Грузії, Румунії та Болгарії для спільного патрулювання в Чорне море; розширювати військово-технічну співпрацю з країнами Вишеградської групи (Угорщини, Польщі, Чехії та Словаччини), а також із Туреччиною; робити акцент на розвиток новітніх, високоточних видів озброєнь; посилювати інформаційний та інформаційно-психологічний опір за умов координації зусиль громадянських інститутів та суспільних організацій.

Мультимедійність, яку тривалий час практикує українська еліта першого ешелону, переважно через маніпуляції між Російською Федерацією та Європейським Союзом, не може служити цивілізованій країні у формуванні та реалізації чіткої зовнішньополітичної стратегії України, спрямованої на вступ до клубу. За експертними оцінками, криза на

зовнішньополітичному напрямку Східної України значною мірою зумовлена зовнішнім (об'єктивним) чинником – бажанням Росії утримати Україну в зоні геополітичного впливу та не допустити її примирення з Україною. НАТО та Європейський Союз. Окупація Криму та збройна агресія Росії проти України в Донецькій і Луганській областях стали для Росії інструментами реалізації цієї політики щодо України в умовах розв'язання гібридної війни[73,с.242].

Наступним етапом імперської політики Росії стала відкрита агресія проти України 24 лютого 2022 р., метою якої є ліквідація української державності з подальшим відновленням СРСР через підпорядкування більшості пострадянських країн. Попри все Україні вдалося зламати стратегію імперського реваншизму Москви, а також забезпечити транзит до набуття геополітичної суб'єктності завдяки опору забойних сил та громадянського суспільства. Все це посилило рішучість ЄС щодо перспектив надання Україні статусу кандидата на членство в Євросоюзі.

2.2. Участь міжнародних організацій у процесах становлення Української держави

Україна бере активну участь у діяльності ООН, особливо основні її зусилля спрямовані на забезпечення верховенства права в міжнародних відносинах, дотримання прав людини, підтримання миру і безпеки, вирішення соціально-економічних і гуманітарних проблем.

Програма розвитку ООН (ПРООН) допомогла Україні у зміцненні її виборчої та законодавчої систем та розширенні доступу до судової системи та державного управління. Він спонсорує експериментальні та інноваційні проекти для сприяння більшій участі жінок у процесах розвитку, об'єднуючи представників громадянського суспільства та зовнішніх донорів для

координації їхніх спільних зусиль. ПРООН підтримує Україну на її шляху до сталого людського розвитку до демократичної та сильної держави[30,с.193].

За підтримки Програми розвитку ООН в містах України проведено реструктуризацію житлово-комунального господарства. Тому у виданні «Кращий досвід місцевого самоврядування» публікується інформація про кращий досвід Миколаєва у сфері житлово-комунального господарства та поширення досвіду управління якості комунальних послуг Вознесенської міської ради. Важливими напрямками співпраці між Урядом України та ООН є пом'якшення та мінімізація віддалених наслідків Чорнобильської катастрофи. З 1990 року з ініціативи України приймаються резолюції Генеральної Асамблеї ООН з цього питання (останній раз – у грудні 2016 року). У 2000 році Генеральна Асамблея привітала рішення України резолюцією «закрити Чорнобильську АЕС».

За підтримки ООН Україна підтримує міжнародний мир і безпеку як невід'ємну частину своєї зовнішньої політики. Україна бере участь у миротворчих операціях ООН з липня 1992 року. Станом на березень 2013 року 538 військовослужбовців Збройних Сил України та працівників органів внутрішніх справ України брали участь у семи миротворчих операціях ООН: Демократична Республіка Конго, Кіпр, Косово, Кот-д'Івуар та Судан. За цим показником Україна займає п'яте місце серед країн Європи. Україна приєдналася до глобальної коаліції проти тероризму, переважно в рамках ООН. Україна бере активну участь у діяльності органів ООН у сфері прав людини: двічі (2006-2008 та 2008-2011 рр.) вона була членом новоствореного правозахисного органу Ради ООН з прав людини та брала активну участь у роботі Ради як спостерігач. У травні 2008 року та жовтні 2012 року Україна успішно пройшла Універсальний періодичний огляд ситуації з правами людини в країні в рамках Ради, результати огляду були прийняті на 22-й сесії Ради в 2013 році[33,с.39].

За сприяння Програми розвитку ООН в Україні реалізовано проекти «Муніципальна програма врядування та сталого розвитку» та «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду». Україна співпрацює з Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). Зокрема, Державна міграційна служба України реалізує низку проектів у сфері міграції за підтримки представництв УВКБ ООН у Білорусі, Молдові та Україні. Протягом 2010-2014 років було вдосконалено законодавчу базу та приведено національну систему управління імміграційним процесом у відповідність до міжнародних стандартів. Заслуговує на увагу співпраця з МАГАТЕ, і одним із актуальних завдань є налагодження співпраці між Україною, Європейським Союзом та МАГАТЕ в рамках енергокосмічної інтеграції. Важливою подією з української сторони стало головування представника України на другому засіданні Підготовчого комітету Конференції 2010 року з розгляду розгляду Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

З березня 2014 року на запрошення мого Уряду в Україні діє Моніторингова місія ООН з прав людини, яка, зокрема, здійснює моніторинг ситуації на тимчасово окупованих територіях Криму та Донбасу. 27 березня 2014 року за результатами незаконного референдуму в Криму Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію «Територіальна цілісність України», яка передбачає, що суверенітет, політична незалежність, єдність і територіальна цілісність України в її міжнародно визнаних кордонах визнаються без Визнання так званого референдуму, отже, будь-яка зміна статусу АРК і міста Севастополь. Ухвалення цього документу має надзвичайно важливе політичне та міжнародно-правове значення та свідчить про підтримку українською міжнародною спільнотою антиросійської агресії[34,с.23].

Наша країна отримала значну зовнішню допомогу, особливо у сферах демократичного врядування, досягнення Цілей сталого розвитку, підтримки державного управління, боротьби з ВІЛ/СНІДом та іншими хворобами, захисту навколишнього середовища. Рамкова програма партнерства між

Урядом України та ООН на 2012-2016 рр. (понад 133 мільйони доларів США) та Україна-ЮНІСЕФ на 2012-2016 роки (бюджет – 22 мільйони доларів США) та UNFPA на 2012-2016 роки (бюджет – 650 десяти тисяч доларів США). У контексті подолання гуманітарних наслідків російської агресії проти нашої держави Україна приєдналася до організацій системи ООН (УВКБ ООН, ПРООН, ВПП, МОМ, ВООЗ, ФНПА, ЮНІСЕФ та ін.) Активна співпраця в гуманітарній продовження поля. Сфера на Донбасі.

Україна ініціювала розробку Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпатських гір (Карпатської конвенції) та приймала її з грудня 2006 року по червень 2008 року. Представники України входять до складу Комітету з охорони Чорного моря Бухарестської конвенції та Дорадчої групи Комітету, Бюро Конвенції про збереження біологічного різноманіття, Комітету з дотримання Картахенського протоколу з біобезпеки, Моніторингового комітету спільного впровадження. Конвенції та Рамкової конвенції ООН про зміну клімату тощо.

Співпраця України з Міжнародною організацією з міграції є успішною, провідну роль у цьому відіграє Міністерство внутрішніх справ, яке активно співпрацює з ІНТЕРПОЛ – INTERPOL. Україна стала членом СОТ у травні 2008 року, що дало їй доступ до механізму врегулювання суперечок, який допомагає у ліцензуванні та скасуванні дискримінаційних податків на українську продукцію, приведенні законодавства у відповідність до норм і принципів СОТ. Крім того, це створило необхідні передумови щоб підписати в червні 2010 р. угоду про вільну торгівлю з Європейською асоціацією вільної торгівлі, яка набула чинності 1 червня 2012 р., і стало потужною рушійною силою для початку переговорів з Європейською асоціацією вільної торгівлі. ЄС. належать до зони вільної торгівлі. Політичну частину угоди про альянс з Україною та ЄС було підписано 21 березня, а економічну – 27 червня 2014 року[46с.120-121].

Важлива роль у міжнародній фінансовій системі належить зовнішній допомозі інших країн та міжнародних фінансових організацій (МФО) для розвитку України. Вони сприяють розвитку корпоративної діяльності, покриттю дефіциту платіжного балансу та реалізації соціально-економічних програм. За умови виваженої політики співпраця з мікрофінансовими установами та ефективне використання державних позик іноземними інвесторами стали важливими факторами економічного зростання. Такі позики допомагають вирішити такі важливі питання, як: фінансування дефіциту національного бюджету та платіжного балансу, підтримка національних валют, економічна трансформація та підтримка розвитку МСП.

Важлива роль у міжнародній фінансовій системі належить зовнішній допомозі інших країн та міжнародних фінансових організацій (МФО) для розвитку України. Вони сприяють розвитку корпоративної діяльності, покриттю дефіциту платіжного балансу та реалізації соціально-економічних програм. За умови виваженої політики співпраця з мікрофінансовими установами та ефективне використання державних позик іноземними інвесторами стали важливими факторами економічного зростання. Такі позики допомагають вирішити такі важливі питання, як: фінансування дефіциту національного бюджету та платіжного балансу, підтримка національних валют, економічна трансформація та підтримка розвитку МСП.

Протягом 1994-1995 рр. Україна у співпраці з Міжнародним валютним фондом профінансувала дефіцит державного бюджету за допомогою програми позики на інституційну трансформацію в розмірі 498,7 млн СПЗ (763,1 млн дол. США). У рамках трирічного плану stand-by (1995-1998 рр.) Україна отримала кредит від Міжнародного валютного фонду на загальну суму 1,935 млрд дол. США, метою якого є підтримка обмінного курсу своєї валюти та фінансування дефіциту платіжного балансу.

Протягом 1998-2002 років Україна співпрацювала з Фондом у рамках Програми розширеного фінансування. У рамках програми EFF Ukraine

отримала 1,591 млрд дол. США, спрямований на поповнення валютних резервів НБУ. Протягом 2005-2013 рр. співпраця України з МВФ відбувалася переважно у сфері технічної допомоги. З метою успішного виконання завдань з модернізації економіки та впровадження реформ, які визначив Президент України у Програмі економічних реформ на 2010-2014 роки, уряд проводив активну роботу, спрямовану на посилення співпраці з міжнародними фінансовими інституціями[53,с.30-31].

За весь час співпраці Україна отримала \$7,27 млрд фінансування від Міжнародного банку реконструкції та розвитку. США фінансують 116 проектів, 9,5 мільярдів доларів – Європейський банк реконструкції та розвитку. У США реалізовано 294 проекти, ЄІБ – 1,7 млрд дол. 7 проектів у США; Міжнародна фінансова корпорація – 1,7 млрд дол. 63 проекти в США; ЧБТР - \$260 млн. 13 проектів у США. У 2011-2012 роках було підписано 13 міжнародних угод з Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Європейським банком реконструкції та розвитку, Європейським інвестиційним банком та банком KfW на загальну суму понад 3,4 млрд дол. Сполучені Штати в транспорті, енергетиці та енергоефективності; Створено партнерство Східноєвропейського фонду енергоефективності та охорони довкілля. У 2011-2012 роках Мінекономрозвитку спільно з МБРР реалізувало низку заходів, зокрема щодо вдосконалення процедур підготовки, моніторингу та реалізації спільних з МФО проектів, що призвело до оптимальної співпраці. Співпраця зі Світовим банком була досягнута протягом багатьох років. Україна вперше за 20 років забезпечила рекордні показники використання банківських коштів.

30 квітня 2014 року, після завершення Революції Гідності, Рада директорів МВФ схвалила нову кредитну програму на загальну суму приблизно 16,5 мільярдів доларів. НАС. У рамках програми Україна отримала дві виплати на суму близько 3,1 мільярда доларів. 1,3 мільярда доларів. США, але влітку 2014 року макроекономічні показники, закладені в

плані, зазнали серйозної корекції у зв'язку з розгортанням економічної кризи в Україні на тлі російської агресії на сході країни. У 2014 році Міжнародний валютний фонд схвалив дворічну програму для України, в рамках якої виділить Україні 17 мільярдів доларів кредитів. Світовий банк став другою після Міжнародного валютного фонду установою, яка надає зовнішню фінансову допомогу розвитку України. За ці роки Світовий банк надав Україні 55 позик на загальну суму 9,5 мільярда доларів. НАС[60,с.230].

Ресурси організації використовуються для інвестування в стратегічні сектори економіки, здійснення інституційних та структурних реформ, які відповідають пріоритетним напрямкам розвитку України. Капітальні інвестиції ЄБРР спрямовані на реалізацію проектів у сферах муніципальної інфраструктури, енергетики, транспорту тощо та мають велике значення для державного сектора економіки. Європейський банк реконструкції та розвитку є одним із найбільших інвесторів України.

Також слід відзначити особливості допомоги від міжнародних організацій від 24 лютого 2022 року після повномасштабної агресії Росії проти України.

Пошук і залучення ресурсів для відновлення економіки, інфраструктури, промисловості буде актуальним питанням післявоєнної відбудови.

Основними джерелами цих ресурсів, очевидно, є в основному довгострокові кредити, і в меншій мірі гранти від західних країн, а також фінансова допомога через фонди міжнародних організацій, особливо ООН, але для цільових програм, пов'язаних з гуманітарною допомогою, розмінуванням і реконструкцією густонаселених районів.

Основними завданнями протягом цього періоду є: підготувати єдиний остаточний документ, який визначає масштаб збитку, обсяг допомоги, необхідної з боку інших країн, і пріоритетність відновлення економічного сектора (з конкретними цифрами, а не загальними термінами);

Найбільш очевидними джерелами фінансування є, мабуть, МВФ, Світовий банк, ЄБРР, державні кредитні та грантові програми.

Окремі держави можуть брати участь у цільових національних схемах, які пропонують вигідні умови інвестування відповідно до їхніх інтересів. Наприклад, з питань продовольчої безпеки звертаються до Китаю, Саудівської Аравії, Тунісу, Єгипту, Алжиру. По відродженню військової промисловості – на Туреччину, Іран, ОАЕ, Катар, Оман, по енергетичній інфраструктурі – на ЄС і США тощо. Створити міжнародний стабілізаційний фонд, до якого країни будуть перераховувати кошти на післявоєнну відбудову. Дуже важливо, щоб фонд координував допомогу Україні і щоб Україна могла її отримати. Запуск переговорів з окремими країнами із претензією на щонайменше частину коштів РФ, заблокованих в іноземних юрисдикціях. Але не варто сподіватися, що ці гроші нам так легко віддадуть, адже це складно з юридичного погляду і може розтягнутися на роки, будучи прив'язаним до вищезгаданих судових позовів[64,с.138-139].

Координація санкційної політики дуже важлива. Україна не повинна хотіти, щоб санкції, введені після 24 лютого, залишалися в силі на десятиліття вперед. Натомість ми повинні зробити санкції предметом торгу з Росією, знаючи, що вони поступово будуть коригуватися (через зміну обставин, лобістські зусилля РФ і європейського бізнесу, політичні та інші інтереси)[70,с.255-256].

Наголосимо, що претендувати на захоплені РФ активи можна трьома способами: Підписавши з РФ угоду, в якій буде пункт про компенсацію, але навряд чи Москва на це погодиться. Часто репарації в мирних угодах передбачаються на умовах капітуляції та повної поразки (Німеччина, 1945 р. та Ірак, 1990 р.). у судовому процесі окремих країн, але ці країни самі повинні знайти спосіб юридично оформити цей процес, щоб не порушувати власні закони та конституції. В Україні можна індивідуально працювати зі штатами, щоб подати скаргу до місцевих судів з обґрунтуванням арешту

активів і їх передачі в Україну. За результатами вироку Міжнародного суду ООН Росія буде визнана винною та отримає компенсацію. З цим рішенням Україна теоретично зможе вимагати таку компенсацію від активів і майна Російської Федерації, конфіскованих в інших юрисдикціях[20,с.132].

Також слід відзначити наступні види допомог від міжнародних організацій:

Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ), Міністерство соціальної політики України та Товариство Червоного Хреста України (ОККУ) також виплачують грошову допомогу деяким категоріям українців. Основна різниця в тому, що реєструватися в цій допомозі не потрібно, адже туди автоматично потрапляють всі сім'ї, які були зареєстровані як малозабезпечені (з відповідним статусом) в Мінсоцполітики. А про участь повідомляють за допомогою смс-повідомлень.

Щоб отримати ці кошти також потрібно, щоб сім'ї до 24 лютого 2022 року проживала в одній з громад, які постраждали під час бойових дій. При чому немає різниці, чи ця сім'я виїхала, чи ні. Грошова допомога від Червоного Хреста становить 2500 гривень на особу.

Соціальна допомога від ЮНІСЕФ

Виплати у розмірі 2200 гривень на кожного члена сім'ї (але не більше п'яти осіб) можуть щомісяця отримувати батьки чи усиновлювачі в деяких випадках:

- в сім'ї є троє чи більше дітей віком до 18 років, з них хоча б одна дитина ще не досягла дворічного віку;
- в сім'ї є двоє чи більше дітей віком до 18 років, з яких хоча б одна дитина - особа з інвалідністю[70,с.265].

Грошова допомога від ООН

Організація Об'єднаних Націй також створила програму фінансової підтримки для українців, які мають статус ВПО та отримали його після 24 лютого 2022 року. Грошові виплати у розмірі 2200 гривень доступні всім

внутрішньо переміщеним особам, які переїхали до безпечних територій. Гроші будуть виплачувати протягом трьох місяців після оформлення заяви. Тобто одна людина зможе отримати загальну суму в 6600 гривень.

23 квітня 2022 року країни ЄС та G7 оголосили про надання військової, гуманітарної та фінансової допомоги майже на 24 млрд євро. До цієї суми ще слід додати 40 млрд дол, надання яких 9 травня анонсували Сполучені Штати. Таким чином загальна сума допомоги становить майже 2 трлн грн (по офіційному курсу Національного банку)[29,с.37].

У війні, де кожен день опору має значення, необхідно швидко отримати допомогу, щоб покрити поточні витрати, поки економіка не адаптується до нової реальності.

Фінансові установи мали великий вплив і вплив на зміцнення державності України напередодні та під час війни, а також мали великий вплив на розвиток політичних і фінансових інститутів.

2.3. Війна Росії в Україні як стратегія знищення української державності

Війна в Україні – це наше повсякденне життя, однак це не приховує незвичний характер нинішнього військового вторгнення, який спостерігають усі. У 2014 році з одного боку, Росія була агресивною країною, яка заперечувала цей факт і дистанціювалася від зобов'язання нести відповідальність за недотримання міжнародних договорів, які передбачають різні гарантії територіальної цілісності України або дотримання прав людей, які проживають на окупованих територіях. З іншого боку, Україна у 2014 році офіційно проводила Антитерористичну операцію (АТО), не воювала з Російською Федерацією, підтримувала візову систему та мала економічні відносини з офіційною Москвою. Але станом на 24 лютого 2022 року все змінилося Росія офіційно здійснила агресію на Україну, а Україна відповідно розірвала з Росією всі економічні зв'язки.

Сучасна політологія має кілька підходів до розуміння сутності «сучасних» (що виникли після Другої світової війни) гарячих збройних конфліктів. Один із найпопулярніших напрямів розглядає сучасні війни як «гібридні» (С. Дацюк, Ю. Федоров, Г.Почепцов, С. Расторгуєв). Ретельне вивчення робіт, пов'язаних із цією темою, дозволяє погодитися з думкою, що «гібридний» аспект терміну просто позначає поєднання раніше визначених видів війни, будь то звичайна, іррегулярна, політична чи інформаційна. Навіть ті, хто висунув таке визначення, повинні визнати, що поєднання війни між доменами не є новим, але насправді таке ж давнє, як сама війна».

Ця передумова стала причиною звернути увагу на роботи, в яких сучасні війни розглядаються як продукт еволюційної трансформації. Отже, американський дослідник Чарльз Тіллі в у своїй праці «Примус, капітал і європейські держави, 990-1992 рр. нашої ери» зазначив, що знакова трансформація призвела до формування різних типів війни[27,с.243]:

- 1) патримоніалізму, де провідні сили війни були представлені племенами, кріпосницькі збори, міські народні добровольчі дружини;
- 2) посередництво, де війни велися найманцями;
- 3) армії національних держав, які характеризувались створенням масової армії та флоту та включенням військових сил до складу держави;
- 4) соціалізовані війни, де військова сила стала могутньою владою, фіскальна діяльність дедалі більше відокремлювалася від військової, диференціація праці між армією та поліцією зросла, що, отже, заклало основу для утворення європейських держав.

Але війни є приводом не тільки для створення засобів примусу на територіях з чітко визначеними кордонами і певними перевагами над усіма іншими організаціями, які діють на тих же територіях, але й для формування цивільних державних структур, спрямованих на збір коштів для армії, постачання та регулярний контроль за рештою цивільного населення.

На думку Тіллі, стратегія «сучасних» воєн визначається поєднанням усіх історичних типів воєн. З цієї точки зору причиною війни є «(вузький) націоналізм», який дозволяє представникам тієї чи іншої національності, невизнаної офіційною владою, шукати свій шанс у цих війнах. Дуже важливо, що вплив воєн на розвиток держави не завжди є прогресивним.

Війни часто призводять до деградації основних правоохоронних інституцій, оскільки ці конфлікти можуть бути проявом зовнішнього втручання, яке дозволяє режимам країн-агресорів вижити без внутрішніх трансформацій[36,с.20].

У своїй праці «Війна та антивійна: осмислення сьогоденного глобального хаосу» А. Тоффлер зазначив, що сучасні війни залежать від стратегії ведення війни, яка «представляє собою засіб заробити багатство, однак засіб зупинити війну має відображати засоби для ведення війни».

На думку А. Тоффлера, відмінності військових дій у ХХІ столітті визначаються двома моментами. По-перше, сторонами цих залучень є держави Першої (аграрної), Другої (індустріальної) та Третьої (інформаційної) хвиль, які мають свої інтереси, ворогуючі еліти, кризи та потреби. По-друге, ворогуючі сторони — це агенти, які можуть бути не цілими націями (у сучасному розумінні цього слова), а представляють усі типи етичних спільнот — від федерації племен до міста-держави.

Третя хвиля, тобто постнаціональна держава з нечіткими кордонами.

А. Тоффлер стверджував, що існує тенденція до загальної втрати старих дипломатичних засобів і особливо до зникнення багатьох міжнародних організацій. Це призвело до важливих наслідків, за яких «сама ООН могла частково бути клубом перших або фальшивих націй, тобто політичних одиниць, які можна маскувати під нації».

М. Ван Кревельд у своїй праці «Трансформації війни» запропонував розглядати військові дії, що виникли після Другої світової війни, як

«залучення низької інтенсивності», стратегічні особливості яких визначалися наступним[37,с.3-4]:

- 1)Ворогуючі сторони нагадували племена;
- 2) переважаючою мотивацією був фанатизм, а не професіоналізм;
- 3) не було межі між фронтом і тилом (між тими, хто воював і хто спостерігав за війною, оплачував рахунки, страждав);
- 4) метою було знизити поріг «політичної значущості» та перенести його з державного рівня на рівень організацій, груп та приватних осіб, які представляють державу;
- 5) повстанці завжди здобували перемогу над професійними силами.

Усі ці обставини, на думку М. Ван Кревельда, призводять до розмивання сучасних державних інститутів через знищення привілею держави на насильство. Це призводить до зникнення різниці між владою, армією та народом.

М. Ван Кревельд вважав, що цей процес мав поступовий, нерегулярний і зигзагоподібний характер, оскільки суверенітет підривався як міжнародними організаціями, так і «потужною відцентровою силою» і «спогадами про колишню політичну незалежність і велич» всередині системи[74].

З багатьох причин, з точки зору еволюції військової служби, «залучення низької інтенсивності» є деградацією. З одного боку, це невміння використовувати дорогі системи повстанцями, які є необізнаним, ненавченим натовпом. З іншого боку, застосування високотехнологічної зброї професійними військами ускладнюється значною деконцентрацією сил противника або тим, що такі сили противника не відокремлені від цивільного населення. У той же час, використання надзвичайно простої зброї під час таких залучень співіснує з сучасними розробками в розшуковій та підривній діяльності, оскільки звичайним місцем для ведення такої війни є суворе оточення, створене природою або людиною.

Не менш важливо, що «залучення низької інтенсивності» мають тенденцію до деградації самовідтворення. Тож військове протистояння, розпочате «задля» досягнення тієї чи іншої мети, могло швидко перерости у гру з найвищими ставками (у бій на виліт), яка служить не лише владі, а й є самою владою. Часом особиста слава, прибутки та здобич, відібрані у мирних жителів, перестають бути додатковими трофеями та стають справжньою метою війни.

М. Калдор у своїй праці «Нові та старі війни: організоване насильство в глобальну епоху» пов'язує зміни у війні останніх десятиліть 20-го століття з наслідками формування нового типу організованого глобального насильства, що спричиняє деградацію/ерозію автономна держава.

На думку М. Калдора, легітимність організованого насильства втрачається через наступне:

1) трансформацію збройних сил, яка розпочалася під час двох світових війн і була інституціоналізована як система геополітичних блоків під час холодної війни;

2) наявність великої кількості транснаціональних зв'язків між збройними силами, які сформувалися в післявоєнний період;

3) поява приватних воєнізованих формувань [63, с.65-66].

Услід за М. Кревелдом, М. Калдор наголошує на високому самовідтворювальному потенціалі таких військових залучень, оскільки вони каталізуються міжсистемними процесами, наприклад уповільнення економічної активності, високий рівень безробіття, зростання рівня злочинності та корупції, неефективність держави, загострення локальних ідентичностей, залежність від іноземних ресурсів.

Причиною нових війн М. Калдор вважає глобалізацію, де нові технології впливають на швидкість соціальної мобілізації, а остання, у свою чергу, змінює спосіб ведення війни. Поглинання території з використанням оборонних технологій є переважаючою військовою стратегією,

представленою поєднанням досвіду партизанських операцій і ведення війни професійними силами.

Під час такої війни ті, хто був проти системи, прагнуть мобілізувати екстремізм шляхом невідбиркових вбивств і примусової міграції, щоб отримати контроль над територією.

Отже, професійні сили уникають боїв і отримують контроль над територією політичними засобами.

Застосування обома сторонами насильства проти цивільного мирного населення призводить до збільшення кількості біженців, перейняття повстанцями технологій професійних сил, і навпаки. Усі ці процеси можуть призвести до таких результатів:

1) усунення відмінностей між учасниками бойових дій, як законними користувачами зброї, і не учасниками бойових дій, тобто між солдатами і злочинцями;

2) формування нових типів сили, децентралізовані та поділені на багато різних груп (наприклад, воєнізовані сепаратистські загони, війська місцевих воєначальників, найманці та постійні армії).

На перший погляд, військові події в Україні, які почалися в 2014 році і тривають зараз в повномасштабному вигляді, включають усі види ведення бойових дій, присутність іноземного зацікавленого гравця, зміну ролі мирного населення та перетворення його на повноправних учасників війни від 24 лютого 2022 року.

Отже, військові події в Україні підпадають під розуміння сучасних військових залучень.

Проте, на нашу думку, важливим нюансом фактичної російсько-української війни є використання Російською Федерацією іншої стратегії знищення української державності, яка бере участь у війні як ззовні, так і всередині країни. Отже, з самого початку фактичної військової участі не лише окремі особи, але й цілі групи, організації та структури відкрито

перейшли на бік ворога. Ці факти допомогли з'ясувати, що ключові посади в державних структурах і в неурядових впливових організаціях (таких як Українська Православна Церква Московського Патріархату) були під контролем Російської Федерації задовго до початку війни (наприклад, Головне управління СБУ в АР Крим під час анексії Криму майже повністю перейшло на бік агресора). Не менш важливо, що незаконну окупацію Криму підтримала більшість військовослужбовців у відставці: вони змінили громадянство, щоб жити в Криму, і погодилися служити РФ[4,с.21-22].

Саме цей факт дозволив вважати анексію Кримського півострова його інтеграцією до Росії на підставі результатів референдуму про надання права на самовизначення нації, представленій абсолютно недружнім до Української держави населенням.

Враховуючи це, Росія не тільки нехтує міжнародними нормами ведення війни, принципами захисту цивільного мирного населення та умовами утримання військовополонених, а й перетворює Україну з жертви на країну, яка перераховує кошти фактично в окуповане населення (для оплати соціальних послуг, наприклад, для виплати пенсій, відшкодування за втрачене житло тощо).

Ці обставини змушують нас уважно вивчити причини, які спонукали Росію як суб'єкта міжнародних відносин вступити в таку війну і, більше того, готуватися до неї протягом кількох десятиліть.

На нашу думку, такий формат ведення війни можна трактувати як закономірний результат становлення в Російській Федерації авторитарної ієрархічної державної системи. У рамках такої системи бізнес глибоко інтегрований в інтегровану економіку, де немає конкуренції, але всі кошти та ресурси розподіляються між зацікавленими сторонами відповідно до ступеня лояльності влади до них. Крім того, влада зосереджена в руках військовослужбовців колишнього СРСР, які повністю контролюють

економіку, перерозподіляють суспільні продукти та зберігають політичне лідерство.

Отже, успішний розвиток цієї системи залежить від вирішення локальних завдань. Іншими словами, найпростішим способом подолання кризових явищ, які можуть свідчити про втрату життєздатності такої системи, є привласнення ресурсів сусідніх держав.

Це стало причиною ведення російсько-української війни. РФ кидає образи на українську державність, оскільки політичний фронт є найважливішим і всі демократичні процедури та інституції можуть бути засобами для руйнування української державності.

РФ могла отримати лояльні авторитетні елементи, щоб легко інкорпоруватися в українське політичне поле. Маючи політичні імунітети, такі елементи отримали б можливість впливати на формування внутрішньої політики України. Не менш руйнівним є процес децентралізації, оскільки він призводить до збільшення внутрішньополітичних суб'єктів, орієнтованих на інтереси зовнішньополітичної системи[74,с.322].

Економічний фронт також важливий. Деструкцію української державності стимулюють такі явища:

- 1) поступове уповільнення темпів економічного зростання внаслідок воєнних дій;
- 2) постійна необхідність отримувати транші і, таким чином, здійснювати вимоги МВФ;
- 3) швидке впровадження ринкових правил формування комунальних платежів, що призводить до їх неминучого зростання;
- 4) загострення класової суперечності, викликане збільшенням кількості тих, хто живе на соціальну допомогу.

Іншу конкретну загрозу становлять дії українського правлячого класу щодо зацікавленості у війні. Його представляють олігархи, які задовольняють свої бізнес-інтереси, використовуючи гроші як політичний інструмент, який

забезпечує їм контроль над бюджетними потоками та дозволяє досліджувати монополізацію ринку та бідність населення як головний актив для свого виживання[78,с.168].

Криміналізація, яка поступово руйнує всі усталені життєві правила, є неминучою в часи гарячого конфлікту, а отже, стимулює руйнацію української державності.

Кримінальні структури та зв'язки використовуються для примусу та фізичного придушення як критиків української влади, так і тих, хто їй симпатизує. «Проникнення» озброєних елементів на територію України з метою проведення разових акцій сприяє зануренню країни в хаос і дестабілізації.

Зміни в ідентичності людей становлять велику загрозу для всього суспільства, оскільки сприяють формуванню свого роду регіональної ідентичності на окупованих територіях, яка переважає над національною з огляду на її монополію на правду, ЗМІ та формування суспільної свідомості. Отже, анексія Криму, численні спроби приєднати території так званих «ЛНР» і «ДНР» до РФ за допомогою адміністративних механізмів, фіскальних норм, судових процесів, спецслужб може стати основою для культурного «відчуження» людей, тобто для їх «відокремлення від «рідного програмного забезпечення» та відділення від колективного життя, де бути «кимось іншим» означає відчувати відсутність належності до певного «Ми»». У майбутньому це може призвести до формування такого «типу поведінки, що відхиляється від нормального і визначається як відсутність узгодженості між людськими прагненнями та соціальними стандартами їх реалізації»[73,с.39].

Небезпечним було б загострення фактичних розбіжностей, які існують між росіянами та українцями, парафіянами УПЦ МП та Київського патріархатів, представниками різних вікових груп тощо.

Не можна не згадати про труднощі ідентифікації великої кількості мешканців (близько 2 млн осіб), які переселилися з окупованих територій.

Деякі негативні риси людей, які раніше проживали в «ЛНР» і «ДНР», часто узагальнюють, що перетворює внутрішньо переміщених осіб на соціальних аутсайдерів або додаткове «бюджетне навантаження». У цьому відношенні демографічні хвилі можуть бути використані РФ як «зброя масового ураження» що дозволяє висувати постійні претензії до української влади та насаджувати російських кротів під виглядом переселенців[54,с.489-490].

Як бачимо, зростання кількості викликів, з якими постає українська державна система, неминуче ставить питання про її ефективність. Цей факт міг би дати РФ докази неповноцінності української державності, як Росія вважає війну проти України як символ не лише повернення до здобутків радянського чи імперського минулого, а й як свідчення ефективності її державної машини.

Воєнні дії в Україні дозволили приховати негативні сторони російської економічної системи у надмірній залежності від зовнішнього світу та підтвердити фатальне науково-технічне відставання. Російське суспільство повністю зосереджено на війні, а отже, мобілізується проти «спільного ворога». Це допомагає Кремлю нівелювати наслідки кінця вуглеводневої ери та неминучої соціально-економічної поляризації російського суспільства. У свою чергу, відновлення почуття «великої нації» шляхом анексії чужих територій (наприклад, Кримського півострова) може виправдати часткове відродження імперських рис РФ, які стають гостро акцентованими в державотворенні та наступі на права і свободи громадян Росії[79,с.76-77].

Згадана вище стратегія російсько-української війни передбачає певні бонуси на міжнародному рівні. Таким чином, анексія Криму РФ створює прецедент для перегляду угод, укладених після Другої світової війни, і каталізує процес перерозподілу зон впливу.

Як бачимо, війна проти України на кількох фронтах (тобто на території України та за кордоном) відкриває перед Росією перспективи використання як жорстких, так і м'яких засобів впливу.

Росія розглядає війну проти України як ідеальний спосіб подолання нефункціональності власної державної системи, війни Росії проти України у повномасштабному її вигляді від 24 лютого 2022 року дають можливість Росії впливати на інших геополітичних гравців та здійснювати вплив на тенденції світового геополітичного середовища, але скоріш за все на думку багатьох експертів ця війна закінчиться поразкою Росії оскільки на боці України весь цивілізований світ.

РОЗДІЛ 3. ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ ЗМІЦНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

3.1. Особливості допомоги США як основного партнера збереження української державності під час війни

Східноєвропейська політика США була неоднозначною, оскільки її зумовлювало багато факторів – від особистості президента до геополітичної ситуації. З моменту проголошення Україною незалежності Сполучені Штати сприяли тому, щоб Україна стала демократичною та економічно розвиненою європейською країною. Цьому свідчить обсяг зовнішньої допомоги США Україні, яка розпочалася в 1991 році, і досягла близько 5 мільярдів доларів.

Американо-українські відносини пройшли кілька етапів розвитку від незнання до тісної співпраці:

- 1) 1991-1993 роки;
- 2) 1994-1997 роки;
- 3) 1998-2000 рр.;
- 4) 2001-2013 роки;
- 5) 2014-2022 роки.

Незважаючи на те, скільки злетів і падінь вони пережили, співпраця в багатьох сферах розвивалася. Під час офіційного візиту президента Кравчука до Сполучених Штатів у 1992 році було підписано низку двосторонніх документів, у тому числі політичну декларацію та меморандум про взаєморозуміння між двома урядами. У жовтні 1993 року Київ відвідав державний секретар США Крістофер. За результатами зустрічі Вашингтон підштовхуватиме Україну до приєднання до Генеральної угоди з торгівлі та тарифів (ГАТТ) і поглиблення співпраці з Міжнародним валютним фондом і Міжнародним банком розвитку[31]. У 1993 році міністр оборони України Морозов підписав меморандум про взаєморозуміння та співпрацю між Міністерством оборони України та Міністерством оборони США. Відповідно

до угоди Україна отримує фінансову допомогу для ядерного роззброєння відповідно до Акту Нанна-Лугара[32,с.176].

Протягом кількох наступних місяців було підписано низку угод у політиці, науці та інших сферах. Б. Адміністрація Клінтона проводила політику активної участі України в міжнародному співтоваристві. У 1994 р. українська зовнішня політика стала «багатонаправленою». Б.Клінтон пообіцяла підтримувати прагнення України стати європейською державою з демократичними реформами. У 1993 р. США виділили Україні допомогу в розмірі 155 млн дол. У березні 1994 року президент Кравчук відвідав США. На порядку денному економічні питання. Під час візиту президент США Клінтон пообіцяв виділити 700 мільйонів доларів. Сполучені Штати надають Україні економічну та технічну допомогу, 50 відсотків якої припадає на денуклеаризацію Києва. Обидві сторони також вирішили зменшити торговельні бар'єри та забезпечити стимули для іноземних інвестицій.

Сполучені Штати надали безподатковий доступ для майже 4400 товарів до ринку США. В 1994 р., на саміті «Великої Сімки», США внесли пропозицію надати Україні зовнішню допомогу в розмір 4 млрд. дол. США. «Велика Сімка» підтримала цю пропозицію, продемонструвавши солідарність Києву. У 1994 Україна отримала 90 млн дол. для розробки плану приватизації; навчання 266 українських спеціалістів в США за програмами з банківської справи, агробізнесу та менеджменту; постачання у липні 1994 р. 800 тис. доз протидифтерійної вакцини для дорослих[31].

У серпні 1994 р. Київ відвідав віце-президент США Ел Гор, який запевнив Президента Леоніда Кучму в подальшій підтримці України з боку Сполучених Штатів. 19-23 листопада 1994 р. стали важливим моментом у відносинах між двома країнами. 24 листопада 1994 року американсько-українська Хартія про партнерство, дружбу та співпрацю, підписана Кучмою та Клінтоном, стала базовим міжурядовим документом двосторонніх відносин. США виділили Україні 350 мільйонів доларів. Фінансове

забезпечення. Крім того, підписано 14 двосторонніх угод. Обидві країни офіційно заявили, що для Сполучених Штатів важливе існування вільної, незалежної та суверенної України, її безпека та процвітання. У 1994 році Україна отримала значну допомогу від уряду США та інших міжнародних організацій: березень 1994 року - 700 мільйонів доларів. Від США; 21-23 березня - 100 млн дол. Допомога в звільненні ядерних арсеналів; 8-10 липня - 4,2 млрд дол. Допомога від першої вісімки, Міжнародного валютного фонду та Світового банку; 1,2 млрд. дол. від «Великої вісімки» в жовтні того ж року.

Україна, у свою чергу, зобов'язалася проводити ринкові реформи. Формуванням двосторонніх відносин виступив Українсько-американський консультативний комітет (УАКК) – громадська організація, яка об'єднала відомих громадських і політичних діячів США та України, демократа З. Бжезінського, колишнього Держсекретаря США, республіканців Г. Кіссінджера, Б. Тарасюк та ін. На засіданні УАКК у 1995 році було визначено напрями українсько-американського партнерства, зокрема: зміцнення співпраці України з НАТО, консультації в Центральноевропейському просторі стратегічного партнерства (Україна, Польща, Німеччина), контроль за наближенням України до стандартів НАТО.; покращити інвестиційний клімат країни; прискорити реструктуризацію та приватизацію енергетичного сектору української економіки; сприяти вступу України до СОТ.

УАКК відіграв важливу роль у рішенні Вашингтона налагодити відносини з Києвом на принципах стратегічного партнерства. Візит Л. Кучми до США в лютому 1996 р. пройшов у дружній атмосфері. Під час переговорів американська сторона назвала Україну «ідеальним партнером США в Центральній Європі». Зі свого боку Л.Кучма пообіцяв, що Україна лише певною мірою братиме участь у СНД та її структурі. Варто зазначити, що Україна є важливим фактором американсько-російського протистояння, тому

Вашингтон намагається залучити її у сферу свого впливу. У вересні 1996 р. з метою сприяння розширенню двостороннього співробітництва був створений міжурядовий комітет "Кучма-Гор". 20 травня 1996 року Білий дім прийняв меморандум про параметри комісії Кучми-Гора, до складу якої увійшли чотири комітети з питань зовнішньої політики, безпеки, торгівлі, інвестицій і стабільного економічного співробітництва[39,с.174].

Результати співпраці втішні. Україна посідає третє місце за обсягом допомоги США (після Ізраїлю та Єгипту), приєдналася до програми НАТО «Партнерство заради миру», у 1994 році підписала угоду про партнерство та співпрацю з Європейським Союзом. З 1990 по 2001 рік Вашингтон надав Києву близько 2 мільярдів доларів допомоги. НАС. Завдяки зовнішній допомозі розвитку з боку Сполучених Штатів та інших суб'єктів міжнародного права Україна успішно запобігла внутрішній економічній кризі, що допомогло зміцнити країну та зміцнити демократичний перехід. У 1996 році узбецько-американські відносини досягли стратегічного партнерства. Дві країни вперше визначили цей статус у спільному комюніке у вересні 1996 року, в якому формально було використано термін «стратегічне партнерство». Декларації Президентів України та США 2000 та 2005 років та Хартія стратегічного партнерства 2008 року закріпили основні принципи двостороннього співробітництва, що сприяло зміцненню двосторонніх відносин.

Стратегічне партнерство знаходить відображення і в розвитку військового співробітництва, особливо у 1996 році, коли на Львівщині відбулися багатонаціональні військові навчання, на яких був присутній міністр оборони США Вільям Перрі. У 1996 році для зміцнення робочих зв'язків між Міністерством оборони України та Міністерством оборони США було створено Спільний американсько-український комітет з безпеки. Було сформульовано та підписано робочий план співпраці, обговорено такі питання, як двосторонні відносини та участь у миротворчих операціях. Ці дії

сприяють інтеграції України в європейські та трансатлантичні структури. У 1996 році українська делегація відвідала Вашингтон на запрошення радника президента США Ентоні Лейка. Провів численні зустрічі з міністром оборони США Перрі, директором ЦРУ Джоном Дейчем, заступником держсекретаря США Телботом, експертом з безпеки Бжезінським та іншими високопосадовцями, які безпосередньо беруть участь у формуванні та реалізації політики США [50, с. 20].

Під час зустрічі йшлося про структуру та організацію Міжурядового комітету Україна-США (Комітет Кучма-Гор), відносини з Лівією, Іраном, Іраком, відносини України з НАТО. У ході зустрічі також відбулися переговори із заступником держсекретаря США з питань контролю над озброєннями та міжнародної безпеки Лінн Девіс, під час яких обговорювалося вступ України до Міжнародного режиму контролю за ракетними технологіями (ICRT). Перше пленарне засідання Комітету Кучма-Гор, яке відбулося у Вашингтоні у травні 1997 року, підтвердило, що стратегічне партнерство між двома країнами базується на спільних цінностях і спільних стратегічних інтересах у вирішенні найважливіших міжнародних питань. Комітет констатував, що фундаментальні інтереси України та США пов'язані з розвитком демократії у світі, незалежністю, територіальною цілісністю та недоторканністю при повній дотриманні національних кордонів та дотриманні прав людини.

За результатами першого пленарного засідання УАМК (Українсько-американського міждержавного комітету) 16 травня 1997 року США у спільній заяві підтвердили надані Україні гарантії безпеки та визнали Україну центральноевропейською державою та підтвердили надані Україні гарантії безпеки. З 2001 по 2004 рік Вашингтон підтримував створення в Києві ефективною демократичною політичною системою європейсько-американського зразка та ринкової економіки. Україна оцінюється як країна стратегічного значення, головним чином з геополітичної точки зору. В

офіційній заяві демократичний елемент займає ключову позицію, у цьому контексті розглядаються також економічні питання. Ми погоджуємося з українським науковцем Є. Камінським, що за всі роки співпраці економічна частина двосторонніх відносин ніколи не була вирішальною.

Інтерес США до України не зменшився, про що свідчить явне засудження держсекретарем Райс російського газового тиску на Україну наприкінці 2005 і на початку 2006 років або попередження віце-президента США Діка Чейні Москві в травні (2006). Використання енергетичних ресурсів для досягнення політичних цілей не допускається. Сполучені Штати підтримують європейські та євроатлантичні амбіції України, Конгрес США скасовує поправку Джексона-Веніка, сприяє підписанню двосторонніх угод у рамках вступу України до СОТ, надає Україні економічний «ринковий статус»[39,с.120].

Завдяки фінансовій підтримці Сполучених Штатів Українська Міська Асоціація двічі висувала кандидатів на стажування в США в рамках програми «Відкритий світ» (2009). З 2003 року проект ведеться в Україні та активно співпрацює з АМУ. Програма «Відкритий світ» орієнтована на українських лідерів – представників усіх рівнів державної влади, наукових кіл, громадських організацій та бізнес-структур. Розрахований на кандидатів, які, незважаючи на свій відносно юний вік, зарекомендували себе як експерти, продемонстрували лідерські якості, зацікавлені у вивченні американського досвіду та підтримують професійні та особисті зв'язки з американськими колегами після повернення в Україну. Серед 20 кандидатів, запропонованих АМУ (2009-2010 рр.), пройшли стажування на тему «Міське самоврядування» (мери та їх представники) та члени відділу сімейної та молодіжної політики АМУ на тему «Розвиток громадських організацій», 18 за підтримки Комітету з конкуренції Конгресу США[59,с.39-40].

Із 40 кандидатів (мерів та їх заступників, секретарів міських рад, працівників виконкомів), запропонованих АМУ на стажування за темою «Відповідальне врядування/розвиток НУО» у 2010 році, 33 проходили стажування в США. Події 2014 року, окупація Криму та військова агресія Росії на Донбасі ще більше мобілізували Конгрес США на підтримку нашої країни. З лютого 2014 року до Конгресу було подано декілька проектів законів і резолюцій щодо України. З них було схвалено більше десятка, зокрема закони, які «підтримують суверенітет, територіальну цілісність, демократію та економічну стабільність України», «підтримують свободу України» та «вражають противників США через санкції». Конгрес підтримує пропозиції щодо надання Україні летальної зброї для протидії російській агресії. Після Революції Гідності Сполучені Штати відіграли велику роль у становленні української держави.

Україну неодноразово відвідували високопосадовці США, зокрема віце-президент США Джо Байден. Підтримка Києва Вашингтоном сприяла реалізації програми МВФ в Україні, а пряма фінансова допомога Вашингтона прискорила важливі реформи в Україні. Політика Обами щодо України, хоч і сприятлива, але частково суперечлива, про що свідчить його відмова надати Києву летальну зброю для захисту української території від російської агресії. У грудні 2014 року президент США Барак Обама підписав Закон про підтримку свободи України, який надав уряду США право витратити 350 мільйонів доларів. Забезпечити Україну оборонною зброєю. 350 мільйонів доларів, витрачених на постачання Україні летальної зброї, залишаються невитраченими через суперечливі погляди на вищезазначені питання та протистояння двох політичних блоків у політиці США. Водночас США надали Україні 1,3 млрд дол. Безпека, впровадження реформ і технічна допомога з 2014 року[63,с.68-69].

600 мільйонів доларів на підтримку безпеки, забезпечення захисним обладнанням, транспортом, обладнанням нічного бачення, медичним

обладнанням, важким інженерним обладнанням, радіобладнанням, патрульними катерами, продовольством, наметами, протимінометними радарми тощо. Реформа поліції стала можливою завдяки гранту Міністерства юстиції США у розмірі 15 мільйонів доларів на програму підготовки 100 українських поліцейських інструкторів, які потім навчали поліцейських по всій Україні. Враховуючи агресивну політику Російської Федерації щодо України, США відіграли ключову роль у формуванні міжнародної коаліції для запровадження санкцій проти Російської Федерації. У березні 2014 р. Б. Обама видав указ про заморожування рахунків і заборону деяким посадовцям РФ на поїздки до США за причетність до анексії Криму[77,с.15].

У співпраці з іншими світовими лідерами Б. Обама ініціював призупинення членства Росії у «великій вісімці». Двосторонню договірно-правову базу українсько-американських відносин становлять понад 150 міжнародних документів, які постійно доповнюються з огляду на стратегічний характер двосторонніх відносин. Крім того, дві країни стали учасниками понад 100 міжнародних документів.

Міжпарламентська співпраця залишається позитивною. Після проголошення Україною незалежності розпочався розвиток українсько-американських парламентських контактів. У жовтні 1991 року Вашингтон відвідала перша незалежна парламентська делегація України на чолі з тодішнім Головою Верховної Ради Кравчуком. У наступні роки до розвитку двосторонніх відносин активно долучалися конгресмени США та представники українського народу. Саме в 1990-х роках сенатори Р. Лугар, Дж. Маккейн, М. Макконнелл, конгресмени К. Уелдон і М. Каптур стали помітними фігурами у взаємодії України з США[75,с.194-195].

Позиція США щодо України відображена в конкретних цілях програми, яка реалізується через Агентство США з міжнародного розвитку

(USAID), яке стало основним виконавцем програм згідно з Актом підтримки свободи. Кожна програма має пріоритетні напрямки, визначені самим МАГАТЕ: зміцнення громадянського суспільства, засобів масової інформації та виборчих систем; реформування системи правосуддя; підтримка економічного зростання, приватного сектору, розвитку МСП; реформування фінансового та енергетичного секторів; реформування пенсійної системи тощо[69,с.65].

USAID виділив 48% від загальної суми допомоги в рамках Freedom Support Act. Традиційно близько 30% грантів виділяється на проекти, прямим партнером яких є український уряд. Це програми ядерної безпеки, безпека кордонів, експортний контроль, правоохоронні та фінансові питання. Менше 10 відсотків фінансування з інших джерел допомоги йде на державні програми. Разом з Є. Камінським ми вважаємо, що демократизація суспільних відносин залишається основною рушійною силою зміцнення України. Економічне зростання все більше розглядається як природний наслідок демократичних змін.

Радник США з питань національної безпеки Збігнев Бжезінський у журналі *Foreign Affairs* на початку 1994 року назвав здорову та стабільну Україну важливим противесом Росії та серйозним тим, що, на його думку, має стати новою великою стратегією США після закінчення холодної війни. «Не можна занадто сильно підчеркувати, що без України Росія перестане бути імперією, але з підкупленою, а потім підчиненою Україною Росія автоматично стає імперією», — писав він. Через кілька місяців після публікації статей Бжезінського Сполучені Штати, Велика Британія та Росія на Будапештському референдумі зобов'язали вважати незалежність і суверенітет України в обмін на те, що вона стане без'ядерною державою.

Двадцять років потому, коли російські війська захопили Крим, відновлення та укріплення суверенітету України знову стало головним пріоритетом зовнішньої політики США та ЄС. Після вторгнення 2022 року

Росії в Україну союзники США та НАТО різко збільшили оборонну, економічну та гуманітарну допомогу Україні, а також посилили свої санкції проти Росії. Однак західні лідери намагалися відмовитися від дій, які, на їхню думку, втягують їх країни у війну або іншим чином обмежують її, що в крайньому випадку може створити ядерну загрозу.

Сполучені Штати Америки з перших днів війни підтримують Україну та надають їй зброю та техніку на мільярди доларів, яка допомагає у боротьбі з окупантами. Зокрема сучасні артилерійські ракетні системи HIMARS, гелікоптери Мі-17, позашляховики для прикордонників, гаубиці та різноманітні боєприпаси.

9 травня президент США Джозеф Байден підписав ленд-ліз для України — законодавчий акт, який спрощує процес передачі зброї безоплатно, в оренду або з відшкодуванням після завершення війни. За цією процедурою рішення про надання озброєння вирішуватиметься впродовж 72 години[64].

Таким чином, зовнішня політика Сполучених Штатів Америки щодо допомоги Україні не лише сприяла виживанню, але й досягла прогресу на шляху до демократичних перетворень, як у внутрішній, так і зовнішній політиці країни.

3.2. Канадсько-українські відносини на сучасному етапі

На формування державності України значною мірою вплинули інші країни трансатлантичного співтовариства, зокрема Канада, один із найактивніших прихильників і помічників демократичних та економічних реформ. Канада підтримує зусилля України щодо інтеграції в євроатлантичні структури. У постбіполярний період було прийнято ряд політичних і міжнародних документів. Двостороння спільна декларація, підписана міністрами закордонних справ України та Канади з 1994 по 2001 роки,

документує відносини між двома сторонами як «особливе партнерство». 24 вересня 2009 року глава МЗС підписав «Дорожню карту» українсько-канадських відносин. Багаторазові візити високопосадовців свідчать про політичну волю лідерів обох країн.

У 1992 р. Україну відвідав губернатор Р. Гнатишин, а в 1994 р. Л. Кучма відвідав Канаду. Основні документи, такі як «Особливе партнерство» (2001 р.) та довгострокова «Дорожня карта» (2009 р.), визначають основні напрями двосторонніх відносин, оскільки вони базуються на: 1) взаємному визнанні демократії, заснованої на верховенстві права; спрямовані на досягнення процвітаючої євроатлантичної спільноти 2) Двосторонній політичний діалог, додатково посилений взаємними візитами високопосадовців та двосторонньою співпрацею та двосторонніми політичними консультаціями з міжнародними організаціями; 3) Співпраця в широкому діапазоні сфер безпеки, яка спільно бореться з міжнародним тероризмом, злочинністю, незаконним обігом наркотиків і корупцією на основі визнання територіальної цілісності України; 4) Співробітництво у сфері оборони, підтвержене бажанням двох країн проводити політичні та військові консультації, Канада бере активну участь у реформуванні Збройних Сил України 5) Багатостороннє співробітництво у сферах економіки, торгівлі та 6) У культурі, освіті, охороні здоров'я та інших гуманітарних сферах розвивати міжособистісне спілкування[43,с.142].

Двостороння угода між Україною та Канадою стала довгостроковим пріоритетом для обох країн [див. Додаток D]. Двостороння зустріч розпочалася у 2014 році на тлі російської агресії. У переговорах між Україною та Канадою поставлено питання захисту території України та захисту її кордонів.

Рівень зустрічей і переговорів свідчить про значну зацікавленість урядів України та Канади у поглибленні співпраці в політичній, економічній та військовій сферах. Партнерство в оборонній сфері вийшло на новий

рівень. Одним із ключових елементів двосторонніх відносин є участь України в канадській програмі підтримки військової освіти (MTAR), у рамках якої військовослужбовці проходять мовну та професійну підготовку для участі в миротворчих операціях.

У жовтні 2002 р. Міністр оборони України В.Шкідченко здійснив свій перший офіційний візит до Канади, де його прийняв Міністр оборони Канади Джон МакКаллум. Під час зустрічі відбувся обмін думками щодо поточного стану та перспектив українсько-канадського співробітництва у військовій сфері, а також конкретних шляхів поглиблення такого співробітництва на двосторонньому та багатосторонньому рівнях. Сторони обговорили участь України та Канади в міжнародних антитерористичних операціях, реформування збройних сил, зміцнення відносин між Україною та НАТО, Празький саміт членів НАТО та двосторонні військові питання. Відносини між Україною та Канадою.

У рамках офіційного візиту Міністра оборони України до Канади у жовтні 2002 р. В.Шкідченко зустрівся з представниками обох палат канадського парламенту – сенатором К.Кенні, головою Постійного комітету з питань національної безпеки і оборони та Громадської палати Канади. Член комерції Д. Прагг, голова Постійного комітету національної оборони. Українську делегацію було поінформовано про участь канадського парламенту в реформуванні збройних сил та ознайомлено з відповідною законодавчою базою. Зосередьтеся на функціях і розподілі повноважень комітетів, а також на їх взаємодії з виконавчою владою Канади. Сторони також обмінялися думками щодо участі двох країн у миротворчих операціях, обговорили можливі військові операції в Іраку, обговорили стан і перспективи співпраці на багатосторонньому рівні, особливо в рамках НАТО. Після анексії Криму та вторгнення на схід України відносини в оборонній сфері між двома країнами значно покращилися.

Перебіг подій та аналіз співробітництва свідчить про два періоди в розвитку українсько-канадського партнерства в оборонній сфері. Перший період охоплював часовий проміжок з 1991 по 2014 р., а другий – з 2014 р. по теперішній час[62].

На другому етапі науково-дослідницьке співробітництво набуло нового якості: серед його основних проявів можна виділити наступне: 1) Визначено такі важливі напрямки, як матеріальна та військова допомога Збройним Силам України. Зокрема, за ініціативи колишнього депутата Федерального парламенту Ю. Шимка в парламенті Канади зареєстровано петицію про надання Україні летальної зброї для протистояння військовій агресії Російської Федерації; 2) Виходячи з військової агресії Російської Федерації проти України, Канада почала виділяти значні кошти на закупівлю військової техніки та засобів захисту, підготовку офіцерів та військово-медичного персоналу; 3) канадські та інші військові представники почали брати участь у військових навчаннях в Україні; 4) Перебування продовжили на рік, з Канади Звання військових інструкторів значно зросли. Ці тенденції вказують на новий рівень якості міждержавного партнерства.

Важливими напрямками фінансової допомоги Україні є ядерна безпека та нерозповсюдження ядерної зброї. 70% (\$53,2 млн) коштів, виділених у вищезазначених програмах, спрямовано на дві ініціативи – ядерну безпеку та «Чорнобильський притулок». 13,4 мільйона доларів. Фінансування США (18%) спрямовується на реформу енергетичного сектору, ядерне регулювання та захист навколишнього середовища. Канада є головним донором Чорнобильської програми укриття. Із загальної суми грантів, 3 мільйони доларів 319 914, Канада внесла 46%. Решту фінансування надали Японія та Швейцарія. Зусилля Канади допомогти Україні у вирішенні проблем та безпеки Чорнобильської АЕС знайшли своє відображення в кількох ініціативах: Багатосторонній ядерній ініціативі, на яку уряд Канади виділив 12 мільйонів доларів, Багатосторонній ініціативі фінансової

допомоги Чорнобильському фонду, Канада – 40,3 дол. млн було виділено до фонду для зміцнення укриття над реактором ЧАЕС.

Канада була одним із шести найбільших донорів України, надавши 244 мільйони канадських доларів (163 мільйони доларів) у 1991-2002 роках, або 2,7 відсотка загальної допомоги. Зазначені вище суми розподіляються на три сектори, а саме: управління та соціальний розвиток (39%); приватний сектор та економічний розвиток (32%); ядерна безпека та охорона навколишнього середовища (29%)[51,с.47-48].

З 1997 по 2001 рік Канада зосередила свої зусилля на управлінні та розвитку приватних підприємств. Програма сприяння та підтримки приватного сектора на 1996-2001 рр. передбачила 32 мільйони доларів США на фінансування розвитку. США і охоплює дванадцять ключових проектів. Чотири проекти спрямовані на підвищення рівня та якості фінансових послуг та покращення доступу до кредитів для МСП. Три проекти передбачають зняття обмежень для розвитку сільського господарства. Два проекти (4,5 млн. дол. США) спрямовані на покращення управління бізнесом та управління (навчання менеджерів та державних службовців). Два проекти (\$6,5 млн) напряму підтримують розвиток мікро- та малого бізнесу в Івано-Франківській області та АР Крим. Один проект (\$1,75 млн) відповідає інтересам України в процесі вступу до СОТ.

Найважливішим завданням Канади в 1996-2001 роках була підтримка розвитку політичної сфери, законодавства та регуляторної політики.

Проекти у цій сфері стосуються питань формування громадянської політики на основі чесного поширення інформації та експертних оцінок, які стали фундаментальною перешкодою для впровадження реформ в Україні. Вартість проекту становить 42,8 млн доларів. Включено наступні ініціативи: 1) Підтримка розвитку політичної сфери з широкого кола питань (загальна вартість проекту оцінюється в 19,5 млн доларів США); 2) Підтримка розробки секторальної політики, включаючи реалізацію політики реформ

(10,1 млн доларів США).); 3) Спрямувати на розробку проектів щодо органів формування політики, законодавчої та нормативної бази (7,8 мільйона доларів США); 4) Проекти, спрямовані на надання підтримки політики під час переходу до ринкової економіки (5,4 мільйона доларів США)[44,с.11-12].

Не менш важливим засобом канадської допомоги є зміцнення громадянського суспільства (обсяг інвестицій – 10,1 млн. дол. США та додатково 5,5 млн. дол. США для підтримки відповідних цілей розвитку громадянського суспільства в Україні). Серед ключових проектів слід відзначити: 1) три проекти, які спрямовані на підтримку діяльності організацій громадянського суспільства (на суму 7,7 млн. доларів США), 2) кілька проектів, спрямованих на зміцнення місцевих організацій, які виконують функції громадських організацій. Україна та Канада підписали документ про завершення переговорного процесу щодо створення зони вільної торгівлі у липні 2015 року.

Проект Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою містить положення щодо поглиблення економічного та торговельного співробітництва, захисту прав інтелектуальної власності та регулювання державних закупівель. У 2013 році Канада розширила пакет допомоги Україні для підтримки впровадження реформ. Пріоритетними сферами підтримки та реформ стали: Конституція, вибори, правосуддя, боротьба з корупцією, децентралізація, публічна політика тощо. Канада виділила Україні понад 245 мільйонів доларів на початку 2014 року. Підтримувати розвиток країни. Метою програми міжнародного розвитку Канади в Україні є зміцнення демократії та покращення економіки[62].

Крім економічних реформ, пріоритетами зовнішньої політики Канади для України є: зміцнення демократії, захист прав людини та верховенства права, що відображається у підтримці державних та місцевих установ, неурядових організацій, політичних партій та засобів масової інформації. З січня 2014 року уряд Канади виділив 88 мільйонів доларів. Міжнародна

допомога для підтримки розвитку демократії в Україні, спрямування зусиль на підвищення активності громадян у політичному житті та процесі прийняття рішень країни, підтримка діяльності політичних партій тощо. Програма підтримки громадянських прав зміцнює демократичний процес у країні та підтримує релігійну свободу та плюралізм.

Допомога Канади зміцнює судову реформу, незалежність судової влади та рівність перед законом. Проекти, спрямовані на вдосконалення системи правосуддя, зміцнюють справедливість і прозорість системи правосуддя. У 2014 році Україна отримала від Канади понад 37 мільйонів доларів. Надає гуманітарну допомогу людям, які проживають у зонах воєнного конфлікту в Україні. Ці кошти використовуються для забезпечення питною водою, їжею, притулком, медикаментами тощо. Канада неодноразово допомагала українцям у сфері оборони та захисту ще від початку війни на сході України, починаючи від військових навчань і закінчуючи консультаціями та спільними зустрічами. понад \$74 млн. Призначений для забезпечення обороноздатності України та її захисту. Донори виділили 104 мільйони доларів. У грудні 2014 року США надали Україні гуманітарну допомогу. Щомісяця країни ЄС і Канада відправляють своїх лікарів в Україну, щоб оперувати постраждалих на Донбасі. Відносини між Україною та Канадою почалися в 1991 році і демонструють постійний розвиток.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року Канада дуже оперативно почала допомагати Україні як на військовому фронті так і допомога переселенцям які виїхали в Канаду.

У військовому плані Канада стала першою країною, яка надіслала в Україну керовані артилерійські снаряди: українці отримали снаряди M982 Excalibur із GPS-наведенням для використання в 155-мм гаубицях із Заходу.

Як і багато інших членів НАТО, Канада зробила значний внесок у зміцнення оборони України після російського вторгнення в лютому 2022 року.

Канадська допомога на сьогоднішній день включала 39 нових броньованих машин бойової підтримки, вісім нових ББМ Roshel Senator, чотири буксирувані гаубиці M777 і 4600 одиниць протитанкової зброї. Канада також стала першою країною, яка надіслала в Україну керовані артилерійські снаряди: для використання з поставленими із Заходу 155-мм гаубицями українці отримали кілька снарядів M982 Excalibur з GPS-наведенням.

Рішення відправити в Україну абсолютно нову бойову броньовану машину (ББМ) вирізняє Канаду серед більшості інших країн, які постачають Україні важке озброєння. Канада передасть 39 броньованих бойових машин підтримки LAV 6 (ACSV) до кінця 2022 року. Є кілька моделей ASCV, але Україна, швидше за все, отримає модель БТР. Попередня спроба відправити в Україну 25 бронетранспортерів Piranha (основа LAV/ACSV) не увінчалася успіхом після того, як Швейцарія відхилила запит Данії на постачання.

Майбутнє подальшої військової допомоги Канади Україні не визначено. Поповнення українського парку безпілотників TB2 може призвести до того, що Канада поставить більше турелей Wescam MX-15D FLIR. Добре розвинена промисловість країни дозволяє Канаді постачати автомобілі ACSV і Roshel Senator без шкоди для власного військового потенціалу. Канада також має запаси модернізованих БТРів M113, які колись можуть перенаправити в Україну[52].

3 березня 2022 року Уряд Канади анонсував програму Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel для екстреного в'їзду українців на територію держави. Беручи участь у цій програмі, наші співвітчизники можуть:

- легально перебувати в країні 2 роки і більше;
- отримати доступ до освіти та роботи;
- скористатися медичними послугами.

Прийом заявок почався 17 березня, і з цього моменту стала відома процедура оформлення Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel (CUAET). Вам необхідно подати онлайн заявку на отримання канадської гостьової візи та заяву на отримання відкритого дозволу на роботу строком на 3 роки.

Відомо, що українці, а також їхні найближчі родичі можуть оформити таку допомогу і легально перебувати в Канаді 2-3 роки. Діти мають право зареєструватися і почати освітній процес в одній з канадських шкіл, але можливо це тільки після прибуття в країну.

Канадський уряд всіляко допомагає українцям, постраждалим від війни, адаптуватися в нових умовах. Влада заявила, що прибулі в Канаду українці отримають одноразову допомогу у розмірі 3 000 канадських доларів (близько 2 400\$ США). Дітям до 17 років покладається 1 500 канадських доларів (\$1 200 США).

Для того, щоб отримати гроші, вам потрібно мати:

- дозвіл на роботи або навчання;
- тимчасовий ВНП;
- документи, що підтверджують вашу участь у програмі CUAET[24].

Домовленості, досягнуті на двосторонній основі, є вигідними для обох країн і свідчать про взаємні інтереси. Основними сферами співпраці стали політика, економіка, торгівля, військова діяльність, гуманітарна сфера. Співпраця відбувається на національному та регіональному рівнях.

3.3. Український вектор у політиці західноєвропейських країн під час війни в Україні

Найважливішим пріоритетом сучасної української геополітики є її західноєвропейський вектор. Історично та географічно Україна завжди була

європейською державою з традиційно тісними зв'язками з європейськими країнами, культурними особливостями та менталітетом населення.

Західноєвропейська орієнтація також є дуже важливою для внутрішньої трансформації українського суспільства, оскільки Україна долучається до загальнолюдських досягнень ринкових відносин, демократичних цінностей та громадянського суспільства.

Отже, європейський носій української політики визначає характер змін у нашому суспільному житті, дозволяючи українському суспільству досягти найкращих надбань європейської цивілізації[17].

Уся Європа за виключенням деяких країн таких як Італія, Угорщина до речі політичний курс В. Орбана спрямований на збереження право-консервативних принципів, як всередині країни, так і за її межами, не відповідає ліберальній ідеології, яка панує в ЄС. Чи приведе це до виключення Угорщини з ЄС – покаже час, але одне зрозуміло – провідні Європейські країни не дадуть В. Орбану впровадити політику «орбанізації» у діяльність цієї регіональної організації, тощо, прагне європейського розвитку Української державності, від самого початку незалежності України Європейці підтримують Україну на шляху до європейського майбутнього, на це вказує ряд програмних підтримок, політико-економічного співробітництва, посилена допомога Україні від дестабілізації Росією ситуації в Криму та Донбасі від 2014 року, а також суттєвою ескалацією повномасштабним вторгненням Росії на територію суверенної України 22 лютого 2022 року[29,с.35].

Європейці не поділилися з приводу того, кого звинувачувати у війні – три чверті вважають будь якого європейського опитування вказують, що відповідальність за конфлікт несе Росія. Немає розбіжностей і щодо того, хто становить головну перешкоду на шляху до миру — дві третини вказують на Росію. Єдиним винятком із цього правила є Італія, де думки громадян майже збалансовані щодо того, чи не є Україна та Захід серйознішою перешкодою.

Більше того, нове опитування ECFR показує, що більшість європейців готові демонструвати солідарність з Україною у формі надання економічної допомоги, надсилання зброї, підтримки членства України в ЄС та прийняття біженців. Водночас, вони також підтримують жорсткі заходи проти Росії, включаючи застосування економічних санкцій, припинення імпорту викопного палива та введення військ до Східної Європи (але не в саму Україну).

Більш детально на прикладі деяких європейських країн розглянемо український вектор у їх зовнішній політиці нижче.

Швейцарія, Німеччина та Швеція теж сприяли зміцненню державності України. ФРН, зокрема, стала, тим партнером, що однією з перших визнала незалежність України[71,с.23].

Вони стають політико-правовою основою співпраці між двома країнами. Німеччина брала активну участь у розробці та підписанні Угоди про партнерство та співробітництво з Європейським Союзом 1994 року та Хартії спеціального партнерства з НАТО 1997 року. Огляд України. Серед здобутків міжнімецько-німецьких відносин у 1990-х роках можна назвати підтримку Федеративною Республікою Німеччина вступу України до Європейського Союзу, постійні зв'язки між юридичними інституціями та міністерствами, тощо.

Ще у 1998 році розпочалися політичні консультації на найвищому рівні між Україною та Німеччиною, що розпочало новий етап у розвитку політичних відносин між двома країнами. Це стало підсумком співпраці кінця ХХ століття і заклало основу для розвитку взаємовигідного співробітництва[76,с.15].

У період 2000-2003 рр. гарячими темами порядку денного українсько-німецьких відносин були такі: реформування української економіки (особливо законодавче оформлення України як країни з ринковою економікою в рамках європейського законодавства), зовнішня політика,

співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, питання екології та енергетики, військове співробітництво

З 2004 по 2008 роки канцлер Меркель кілька разів відвідувала Україну. Під час офіційної зустрічі обговорювалося питання покращення економічного співробітництва. Під час візиту до Німеччини в липні 2008 року Президент Ющенко та Прем'єр-міністр Тимошенко спільно обговорили розвиток відносин Україна-НАТО та Україна-ЄС. Відносини між Німеччиною та Україною з 2000 по 2013 роки відповідають трьом етапам історичного розвитку. Перший етап називається періодом привілейованого партнерства. Це стало початком практики щорічних політичних консультацій на найвищому рівні, що стало поштовхом для співпраці між Україною та Німеччиною в різних сферах. У 1999 році було створено низку міждержавних об'єднань, серед яких слід звернути увагу на Німецько-український форум. Важливу роль у діяльності форуму відіграв постійно діючий «Українсько-німецький інвестиційний форум». Попри позитиви, німецькі політики критикують українське керівництво за низький рівень демократичності суспільно-політичного життя, корумпованість українського уряду та відсутність прозорості в економіці. Зазначені несприятливі фактори стали перешкодою для поглиблення інтеграційних переговорів з ЄС[17].

Другий етап тривав з 2004 по 2005 рік. Тодішній канцлер Німеччини Ангела Меркель підтримує процес євроінтеграції України. Тоді, враховуючи політичні зміни в Україні, прозорість нової української влади та формування кола українських прихильників у Німеччині, було закладено підвалини для нового етапу відносин між державами. У 2005 році двосторонні відносини продовжували поглиблюватись, Президент України Ющенко здійснив офіційний візит до Німеччини, під час якого провів зустрічі з канцлером Німеччини та міністрами. Розпочато діяльність «Українсько-німецької групи високого рівня з економічних питань», робота якої спрямована на реалізацію спільних проектів у пріоритетних сферах економіки: енергетика та

енергозбереження; металургія та вугільна промисловість; транспортна інфраструктура; авіа- та суднобудування[66,с.23].

Значною була підтримка Німеччини під час підготовки до саміту Україна-ЄС у 2006 році. У Брюсселі під час саміту ухвалили кілька важливих документів, зокрема план дій "Україна-ЄС". Німеччина сприяла прийняттю ЄС рішення про надання економіці України статусу ринкової. У період 2006-2013 років ставлення Німеччини до України охолодилося через незадовільну роботу української правової системи. Третій етап розпочався у 2006 році, коли Німеччина отримала теплу реакцію на приїзд представників Партії регіонів. З 2007 року Німеччина, як і інші країни ЄС, почала розмежовувати економічні та політичні питання. Станом на 2013 рік договірно-правова база українсько-німецьких відносин налічувала 70 документів міжнародно-правового характеру, 43 з яких укладено на міждержавному та міжурядовому рівнях це все незважаючи на злети та падіння у відносинах. Основна частка угод 2000-2013 рр. Міжвідомчий характер, пов'язаний з економічними, гуманітарними та військово-технічними питаннями[72,с.34].

За період 2000-2013 років не було домовленостей суто політичного характеру. Окрім економічних проектів, реалізовано також правозахисні проекти. У 2010 році Посольство Німеччини в Україні підтримало чотири правозахисні проекти на суму 104 тис. євро: «Зміцнення сім'ї – захист прав дитини», «Права жінки в суді», «Проти домашнього насильства», малий проект «Крим/Буко» Вінер» (Захист прав меншин). У 2009 році пріоритетними були проекти із захисту прав уразливих груп: «Боротьба з торгівлею людьми – подолання мовчання музикою», «Боротьба з сексуальною експлуатацією дітей», «Зміцнення системи прийомної сім'ї в Україні», Літній міжетнічний табір «Джерело толерантності», «Проти катувань і жорстокого поводження в місцях позбавлення волі»[65,с.328].

Агресія Росії проти України у 2014 році викликала бурхливу реакцію з боку США та Євросоюзу, особливо Німеччини. Німеччина відіграє провідну

роль у тиску ЄС на Росію. У виступі в німецькому Бундестазі Меркель звинуватила Росію в провокуванні конфлікту в Україні, порушенні територіальної цілісності України та дестабілізації європейського континенту. З 2014 року відносини між Узбекистаном і Німеччиною стрімко розвиваються.

У 2014 році на Мюнхенській конференції з безпеки канцлер Німеччини Ангела Меркель і держсекретар США Джон Керрі підтримали прагнення України до незалежності від Росії як запоруку збереження демократії в Європі. В той ж час вони висловлювалися на підтримку боротьби українського народу за національне відродження. На засіданні Європейської Ради (6 березня 2014 року) канцлер Німеччини підтримала рішення про запровадження третинних санкцій проти Російської Федерації внаслідок анексії Криму. Оголошення про перенесення саміту G7 в Брюссель замість саміту G8 в Сочі призупинить візову лібералізацію між ЄС і РФ. Третій рівень передбачає застосування економічних санкцій. Уряд А. Меркель опинився під сильним тиском німецьких бізнес-еліт, зацікавлених у торговельно-економічних відносинах з Росією, докладаючи значних зусиль для вирішення російсько-українського конфлікту.

Німеччина 26 травня 2014 року в Берліні організувала переговори між представниками Росії, Євросоюзу та України щодо газового боргу Києва перед Москвою. Згодом, 30 травня 2014 року, канцлер Німеччини Ангела Меркель і прем'єр-міністр України Яценюк також вели переговори про ціни на газ в Україні в Берліні. Усі ці події характеризують Німеччину як європейського лідера, зацікавленого у розвитку співпраці з Україною. Німеччина стала третьою країною за обсягом зовнішньої допомоги на розвиток і активним помічником Києва в багатьох сферах, зокрема у зовнішній та внутрішній політиці.

З 2009 по 2013 рік Німеччина офіційно виділила Україні 65,3 млн доларів. США, а Євросоюз виділив 351,6 млн дол. США та США – 118,7 млн

дол. З початку конфлікту на сході України (2014 рік) Німеччина надала Києву майже 1,4 млрд євро фінансової допомоги. Про це повідомляє інформаційне агентство DPA з посиланням на дані уряду Німеччини. Зазначимо, що з 2014 року лише на розвиток співпраці було виділено 544 млн євро. Крім того, уряд Німеччини надав Україні 110 млн євро гуманітарної допомоги, а Німеччина також видала кредити на суму 500 млн євро. Ще 25 мільйонів євро – на заходи зі стабілізації ситуації, зокрема моніторинг війни на Донбасі. З 2014 року ЄС і європейські фінансові інститути спрямували понад 15 млрд. євро у вигляді грантів і позик для підтримки реформ в Україні з чіткими умовами для майбутнього прогресу[67,с.188].

З початком війни 2022 року в Україні німці завзято допомагають українцям. Але війна в далекій Україні дедалі більше відходить на другий план.

Якщо вимірювати підтримку Німеччиною України в цифрах, то зафіксована статистика просто вражає. На даний час у ФРН зареєстровано понад 915 тисяч біженців з України. За даними Федерального агентства зайнятості, до кінця червня 353 424 українці й українки зареєструвалися в агентствах зайнятості, центрах зайнятості та інших муніципальних установах. Понад 146 тисяч українських дітей та підлітків відвідують німецькі школи, тож не дарма міністерка освіти ФРН Беттіна Штарк-Ватцінгер (Bettina Stark-Watzinger) називає пророблену роботу "величезними зусиллями".

В цілому варто відмітити що порівняно з такими європейськими країнами як Польща, Латвія, Литва, Естонія, Франція, Іспанія, Німеччина повільно виконую свої обіцянки з приводу надання Україні військової допомоги уряд Олафа Шольца зазнали критики, зокрема й з боку опозиції, щодо затягування процесу надання Україні зброї для захисту, а також через блокування деяких поставок іншими країнами.

Але все ж останні події показують що країна краще починає розуміти на якому вона боці і тому влітку 2022 року уряд ФРН вирішив зробити відкритою інформацію про військову допомогу Україні на тлі критики щодо відставання Берліна в цьому питанні порівняно з іншими партнерами.

Швеція є одним із прихильників України. Що стосується України, то Стокгольм за обсягом допомоги входить до десятки найбільших іноземних донорів і займає друге місце серед європейських країн. Співпраця між Швецією та Україною спрямована, обмін інформацією та розвиток організацій державного та недержавного секторів, які підтримують процес реформ. Згідно з планами шведського уряду, ресурси інвестуються лише в ті сфери, де українській стороні бракує коштів. Договірні-правову базу двосторонніх відносин складають 22 документи, з яких: 4 – міждержавні документи, 12 – міжурядові документи та 6 – міжвідомчі документи. З 2014 року Швеція здійснила значні дипломатичні та фінансові інвестиції. Шведська допомога Україні зросла з 2005 року, досягнувши піку в 2009 (\$36,3 млн) і 2011 (\$41,7 млн). (див. Додаток Є). Слід додати, що відсутність у керівництвом України політичної волі здійснювати реформи на тлі змін зовнішньополітичного курсу країни після 2010 року поховала низку амбітних українсько-шведських проєктів та ініціатив. Допомога Швеції на 2009-2013 роки спрямована на поглиблення інтеграції з ЄС у таких сферах, як демократичне управління, ефективне використання природних ресурсів і охорона навколишнього середовища. Швеція надає гуманітарну допомогу Україні з 2014 року[48,с.10-11].

Серед очікуваних результатів шведської допомоги розвитку слід відзначити: тіснішу економічну інтеграцію України з Європейським Союзом та зміцнення демократії, розвиток ринкової економіки, підвищення поваги до прав людини та майбутній розвиток країни на основі принципу верховенства права (підвищення ефективності та прозорості національних органів влади та судової системи), покращення екологічних умов тощо. -

строковий і надійний. За її словами, шведський уряд побачив новий імпульс для змін в Україні та пообіцяв підтримувати інтеграцію України до Європейського Союзу. Наступна стратегія Швеції в Україні на 2009-2013 роки передбачає реалізацію наступних напрямів співпраці – підтримка демократичного врядування та забезпечення прав людини, охорона навколишнього середовища та дотримання європейських екологічних стандартів. У 2009 році уряд Швеції затвердив п'ятирічну стратегію допомоги Україні, спрямовану на адаптацію законодавчої та регуляторної системи до європейських стандартів. Підтримка Швеції зосереджена на демократичному врядуванні. Ринок енергетичних та екологічних технологій має великий потенціал для розвитку, адже шведські компанії є світовими лідерами в цій галузі.

З 2014 року Швеція зробила значні дипломатичні та фінансові інвестиції в Україну. Шведська допомога Україні зросла з 2005 року, досягнувши піку в 2009 (\$36,3 млн) і 2011 (\$41,7 млн). Слід зазначити, що відсутність політичної волі українського керівництва до проведення реформ у контексті зміни зовнішньополітичного курсу країни після 2010 року поховала деякі амбітні українсько-шведські проекти та ініціативи. Допомога Швеції на 2009-2013 роки спрямована на поглиблення інтеграції з ЄС у таких сферах, як демократичне врядування, ефективне використання природних ресурсів і охорона навколишнього середовища. Швеція надає гуманітарну допомогу Україні з 2014 року.

Серед очікуваних результатів шведської допомоги розвитку слід зазначити: тіснішу економічну інтеграцію України з Європейським Союзом та розвиток ринкової економіки, зміцнення демократії, підвищення поваги до прав людини та подальший розвиток країни (удосконалення принципу верховенства права) ефективності та прозорості національних органів влади та судової системи), покращення екологічних умов тощо. Під час візиту в Україну у квітні 2014 року міністр міжнародного розвитку та

співробітництва Гілеві Ернстром наголосив, що підтримка Швеції є надійною у довгостроковій перспективі. За її словами, шведський уряд побачив новий імпульс для змін в Україні та пообіцяв підтримувати інтеграцію України до Європейського Союзу.

Стратегія Sweden's next Ukraine на 2009-2013 роки передбачає реалізацію наступних напрямків співпраці - підтримка демократичного врядування та прав людини, захист навколишнього середовища, впровадження європейських екологічних стандартів та підвищення енергоефективності.

У 2009 році уряд Швеції схвалив п'ятирічну стратегію допомоги Україні з метою адаптації законодавчої та регуляторної системи до європейських стандартів. Підтримка Швеції зосереджена на демократичному врядуванні. Ринок енергетичних та екологічних технологій має великий потенціал для розвитку, адже шведські компанії є світовими лідерами в цій галузі.

Метою співпраці у сфері реформи державного управління (управління державними фінансами та децентралізація) є ефективне державне управління з адміністративною спроможністю для впровадження реформ та надання кращих державних послуг у рамках інтеграції до ЄС. Реформи децентралізації спрямовані на створення ефективних громад, здатних надавати базові адміністративні послуги та впровадження реформ місцевого самоврядування за європейськими принципами. Підтримка у сфері управління державними фінансами спрямована на підвищення прозорості та підзвітності державних фінансів та сприяння реформі бюджетних процедур та системи оподаткування України[47.с.342].

У світлі агресії Росії проти України Швеція зробила серйозні кроки, спрямовані на посилення підтримки постраждалих районів Донецької та Луганської областей та активізацію зусиль з координації зусиль для відновлення миру. Швеція використовує місцевий і національний підхід,

працюючи на політичному рівні, а також надаючи пряму підтримку тим, хто найбільше постраждав. Серед пріоритетних напрямків слід приділити увагу доставці гуманітарної допомоги, мобілізації та розширенню можливостей жінок і чоловіків у постраждалих районах, підтримці участі громади у прийнятті рішень, задоволенню потреб громади та посиленню відповідальності за порушення прав людини.

Від початку повномасштабної війни в Україні Швеція також всіляко допомагає як і вся Європа Україні.

З моменту проголошення Україною незалежності Швейцарська Конфедерація та Київ налагодили відносини у сфері політики, економіки та торгівлі, науки та техніки, гуманітарії, правоохоронної діяльності, військової справи та військової техніки.

Швейцарія є одним із активних донорів іноземної допомоги для розвитку України. Швейцарська агенція співробітництва в Україні підтримує невеликі проекти, спрямовані на діяльність громадських організацій. З 2000 року дві швейцарські агенції, Швейцарське агентство з розвитку та співробітництва та Швейцарський національний секретаріат з економічних питань, надають допомогу для підтримки малих проектів: місцеве самоврядування та децентралізація; розвиток торгівлі, розвиток МСП; енергетика, містобудування Соціальні послуги, легітимність тощо. З 2007 року фінансування досягло 190 мільйонів швейцарських франків. Відтак, у 2007-2010 роках реалізовано проектів на суму 30,7 млн швейцарських франків, а у 2011-2014 роках – проектів на суму 60 млн швейцарських франків.

Швейцарія надає фінансову та технічну допомогу селам і містам у сферах водопостачання, поводження з твердими побутовими відходами та енергоефективності житла. Допомога Швейцарії відображається у фінансовій, технічній та експертній підтримці національних навчальних закладів державного управління (НАНУ, АММ) для вдосконалення їхньої

роботи; навчальних програмах для моніторингу та надання державних послуг; наданні консультативної та експертної підтримки національним асоціаціям для включення передового досвіду в рекомендації щодо політики національного уряду та забезпечити їх поширення серед своїх членів[19].

У 2014 році уряд Швейцарії надав Україні фінансову допомогу для підтримки реформаторських ініціатив українського уряду. Голова швейцарської делегації Беатріс Матер-Малоре на робочій зустрічі керівників делегацій країн-членів ЄБРР, у тому числі України, запевнила представника України в політичній підтримці ініціативи українського уряду. За сприяння Швейцарії створено ендаумент-фонд для підтримки реформ в Україні.

Зовнішня допомога Швеції орієнтувалась на підтримку правозахисних організацій в Україні. Швеція виділяла ресурси на підтримку проєктів із посилення потенціалу і стійкості неурядових організацій. Основним напрямком допомоги була децентралізація. Швеція, через підтримку ініціатив Світового банку та ЄБРР, зробила свій внесок у реалізацію економічних та інституційних реформ в Україні. За сприяння Швейцарії успішно втілювалась низка програм, від політичної до економічної сфери[24].

Виникають великі розбіжності між державами-членами ЄС, громадяни яких вважають себе учасниками війни, та тими, де люди все ще хочуть уникнути участі у конфлікті.

Погляди європейців на причини війни значно різняться. Наприклад, понад 80% жителів Польщі, Швеції, Фінляндії, Португалії та Великобританії вважають, що Росія несе основну відповідальність за розв'язання конфлікту[18,с.24-25].

Європейці вважають, що Росія та Україна програють через цю війну. Більшість європейців — попри оптимістичні розмови у багатьох європейських столицях, які розглядають війну як «момент» ЄС — також

вважають, що ЄС буде гіршим. У свою чергу, у більшості опитаних країн переважає думка, що війна не вплине на США чи Китай.

Намагаючись уявити майбутні розбіжності у Європі, викликані війною, аналітики часто посилаються на «поділ між сходом і заходом» і відмінності між прифронтовими країнами та країнами, географічно віддаленими від конфлікту. Дослідження ECFR пропонує набагато більш детальну карту. Він показує, наприклад, суттєві відмінності між Польщею та Румунією, обом прифронтовими країнами, що приймають велику кількість біженців та історично підозріло та вороже налаштованими по відношенню до Росії.

Навіть якщо і Польща, і Румунія межують з Україною, а їхні уряди входять до основних прихильників Києва, ставлення їхніх громадян до війни дуже різне. 83% жителів Польщі звинувачують у конфлікті Росію; у Румунії лише 58 відсотків. Що ще важливіше, 74% жителів Польщі вважають Росію найбільшою перешкодою на шляху до миру, тоді як у Румунії так вважають лише 42%.

Погляд на деякі європейські країни, раніше найбільш дружньо налаштовані по відношенню до Росії, також показує траєкторії, що розходяться. У той час як жителі Східної Європи регулярно звинувачують Німеччину в умиротворенні Росії, це нове опитування показує, що німецькі громадяни набагато агресивніші за італійців.

Наприклад, навіть якщо більшість німців (66%) та італійців (56%) в основному звинувачують у війні Росію, вони розходяться в думках щодо того, хто становить найбільшу перешкоду на шляху до миру. 63% у Німеччині вважають, що відповіддю є Росія, але лише 39% в Італії погоджуються з цим. Італія також є країною з найбільшою кількістю респондентів, які стверджують, що в основному винні США (20%) і що є найбільшою перешкодою на шляху до миру (28%); менше в Німеччині (11 та 9 відсотків відповідно) поділяють ці переконання[24].

Якщо ЄС вдасться зберегти широкий фронт, який він демонстрував досі, і якщо уряди всіх сторін триматимуться разом, а не намагатимуться принизити один одного, сильніша — геополітична — Європа все ж таки може вийти з тіні війни.

ВИСНОВКИ

Отже, виходячи з вище викладеного аналізу особливостей державотворчих процесів в Україні та враховуючи повномасштабну російську агресію здійснену проти України 24 лютого 2022 року слід виділити ключові елементи у виглядів висновків:

1. Зовнішня політика України пов'язана з процесом державотворення та включає низку політичних, соціально-економічних, військово-оборонних та геополітичних факторів. Цей процес передбачає розвиток держави та її органів, які необхідні для реалізації державної політики. Він висвітлює зовнішньополітичні зусилля, спрямовані на зміцнення та розбудову України після проголошення незалежності.

Серед факторів, що впливають на процес державотворення, виділяємо внутрішні (подолання наслідків регіональної поляризації, формування якісних управлінських еліт, зміна відносин між державною владою та ЗМІ з урахуванням державного менталітету) та зовнішні (інші держави та вплив недержавних акторів).

Серед позитивних зовнішніх факторів становлення української держави слід відзначити вплив Європейського Союзу, який стимулював розвиток демократичних засад, сприяв формуванню ефективного громадянського суспільства як активного контролера, критикував систему діяльності державна адміністрація. Вплив міжнародних акторів, зокрема США та Канади, на політичні та економічні інститути України. Вплив НАТО на реформування Збройних Сил України в оборонному та безпековому аспектах тощо.

Визнаємо негативні фактори, що прямо або опосередковано впливають на процеси державотворення в Україні, серед яких можна виділити наступні:

- російська військова агресія проти України;
- енергетичні війни РФ проти України;

- геостратегічне положення країни нашої держави, яке співпадає із зоною розлому двох цивілізацій (Європи та Азії) і Україна виконує роль «буферної зони», зони зіткнення постійних глобальних геополітичних інтересів (НАТО та РФ).

Зазначені чинники впливають на розвиток і безпеку України, хід розвитку держави, що підтверджує неможливість розвитку держави в сучасному світі, будучи незалежною від зовнішньополітичних факторів.

2. Європейські дослідники аналізують транзитний феномен країн Центральної та Східної Європи в процесі європейської інтеграції, детально описують двосторонні відносини між країнами ЄС та Україною, розглядають позитивні аспекти співпраці та перешкоди, які виникають у процесі стабілізаційного розвитку, аналізують післяреволюційний період 2004 р. Демократичні зміни в Україні пов'язують державотворення з державотворенням, тобто реорганізують державні інституції відповідно до соціально-політичних змін у суспільстві, сприйняття суспільства та підтримки процесу державотворення.

3. Американські аналітики розглядають Україну як регіон конфлікту цивілізацій, а становлення України як держави є великою подією міжнародного значення. Російські науковці проаналізували не лише роль України у відносинах між ЄС і Росією, а й російсько-український конфлікт, який спричинив потребу в автономному оборонному потенціалі, а також проаналізували з перспективи підхід ЄС до допомоги країнам, що розвиваються.

В Україні є чимало праць, присвячених становленню держави, інститутів тощо. У працях українських дослідників аналізуються різні напрямки української зовнішньої політики, зокрема відносини з Європейським Союзом, Російською Федерацією, українське місце в системі євроінтеграційних відносин тощо. В основі теоретико-методологічного розуміння дослідження лежить міждисциплінарний підхід, оскільки зовнішня

допомога розвитку розглядається крізь призму реалістичних, ліберальних і неоліберальних теорій.

4. Питанням зовнішньої допомоги розбудові української держави як теоретично, так і практично у вітчизняній науці присвячено поодинокі дослідження. Вагомий внесок у дослідження вищезазначених питань зробили іноземні вчені, особливо Американська академія наук.

Допомога Україні на постійній основі відбувається після повномасштабного вторгнення Росії на території України 24 лютого 2022 року. Задля збереження Української державності США та Європа допомагають як економічно так і військово.

5. Відносини зі Сполученими Штатами виявилися особливо важливими в контексті європейської та трансатлантичної співпраці. У рамках переговорів щодо вступу України до СОТ та приєднання України до Генеральної угоди з торгівлі та тарифів Вашингтон сприяв підписанню двосторонніх угод. Конгрес США скасував поправку Джексона-Варніка та схвалив кілька законів і резолюцій щодо України. На формування двосторонніх відносин вплинула Консультативна рада США-США. МПК «Кучма-Гор» сприяв розширенню двостороннього співробітництва. Український конгресовий кокус, до складу якого входять члени Палати представників як республіканців, так і демократів, сприяв поглибленню міждержавної співпраці шляхом формування та лобіювання відповідних законодавчих ініціатив; ознайомлення членів Конгресу з актуальними українськими політичними, економічними та соціальними проблемами; внесок у рекомендації щодо розробки політики США. Після Революції Гідності Сполучені Штати відігравали важливу роль у розбудові української держави: допомогли реалізації програм МВФ в Україні, прискорили важливі реформи, сприяли запровадженню санкцій проти РФ.

З моменту проголошення незалежності Україна перебувала в полі зору Канадського уряду. Базові документи, такі як «Особливе партнерство» та

довгострокова «Дорожня карта», визначили основні напрямки двосторонніх відносин. Рівень зустрічей і перемовин свідчив про значний інтерес урядів до поглиблення політичної, економічної, військової, освітньої та гуманітарної сфер співробітництва, яке відбувалось на національному та регіональному рівнях.

За даними опитування, одним із важливих іноземних партнерів України є Федеративна Республіка Німеччина. Політико-правовою основою співпраці між двома країнами стали два документи – «Спільна заява про основи відносин між Україною та Німеччиною» та «Угода про розвиток співробітництва в економічній, промисловій, науково-технічній сферах». На саміті ЄС у Гельсінкі ФРН брала активну участь у підготовці та підписанні Угоди про партнерство та співробітництво з ЄС, Хартії про особливе партнерство з НАТО та Спільної стратегії з Україною. Станом на 2013 рік договірно-правову базу двосторонніх відносин становили 70 документів, 43 з яких укладено на міждержавному та міжурядовому рівнях. Співпраця Швеції з Україною спрямована на підтримку реформ. Договірно-правову базу українсько-шведських відносин становлять 22 чинні документи, міждержавні, міжурядові та міжвідомчі угоди. Для України Швеція є пріоритетним партнером і лідером євроінтеграційних сподівань. Швейцарська Конфедерація активно розвиває відносини з Україною. Налагоджена відповідна договірно-правова база співпраці. Важливим досягненням є підписання Україною угоди про зону вільної торгівлі з Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ), до складу якої входять Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн. Серія офіційних візитів зміцнила двосторонні відносини та заклала основу для подальшого розвитку.

Було виявлено, що Вашингтон підтримує Україну у створенні ефективної демократичної політичної системи та оцінює її як країну стратегічного значення. Міжпарламентська співпраця почалася після проголошення Україною незалежності.

Німецько-українське співробітництво розвивається на парламентському рівні двох країн, про що свідчать двосторонні візити парламентських делегацій. Під час зустрічі було зосереджено увагу на продовженні процесу демократичних реформ, обговорено питання європейської та трансатлантичної інтеграції України, українсько-німецький міжпарламентський діалог відбувався в контексті розвитку демократичного процесу.

Україні необхідно забезпечувати динаміку активності союзницького діалогу із колективним Заходом задля реалізації подальшого протистояння російській агресії та звільнення всієї території від окупації. Водночас Україні не слід відмовлятися від стратегії повноправного набуття членства в НАТО на тлі збереження імперської загрози з боку РФ.

Теоретично всі європейські уряди погоджуються з тим, що саме українці мають вирішувати, коли припинити війну та погодити форму миру. Але в опитуваннях з'являються чіткі розбіжності, коли виборці обирають тим часом, чи має Європа прагнути якнайшвидшого припинення війни — навіть якщо це означає, що Україна піде на поступки, чи найважливіша мета — покарати Росію за її агресію і відновити територіальну цілісність України. — навіть якщо такий шлях призведе до затяжного конфлікту та ще більших людських страждань.

Отже, зовнішня допомога для розвитку та підтримки як під час війни так і до неї, надана США, Канадою, Німеччиною, Швецією та Швейцарією допомогла Україні не лише вижити, але й започаткувати поступ на шляху демократичних перетворень, як у внутрішній, так і в зовнішній політиці, а також допомагає в наші дні гідно протистояти російській агресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)
2. Алексеєв Ю.М., Кульчицький С.В., Слюсаренко А.Г. Україна на зламі історичних епох (Державотворчий процес 1985–1999 рр.). К.: ЕксОб, 2000. 296 с
3. Алексієвець Л., Прийдун С. Україна в системі міжнародних відносин: деякі особливості й проблеми (1991-2011) // Україна – Європа – Світ. Вип. 1. Тернопіль: Вид-во ТНПУ імені В. Гнатюка, 2008. С. 179-183.
4. Алексієвець М. М., Секо Я. П. Цивілізаційний аспект еволюції української зовнішньої політики в період незалежності. Україна — Європа — Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2009. Вип. 3. С. 12—24
5. Алексієвець М., Секо Я. Зовнішня політика України: від багатовекторності до безальтернативності. Україна — Європа — Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2016. Вип. 17. 25-й річниці Незалежності України присвячено. С. 34—49.
6. Бариська Я.О., Лемак В.В. Фактори які впливають на форму державного правління // Форум права. 2012. №4. С.61-65.
7. Баштанник В.В. Реформування державного управління в контексті європейських інтеграційних процесів: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня доктора наук з державного управління: спец. 25.00.01 / Національна академія державного управління при Президентіві України. К., 2011. 39 с. Седляр Юлія. Внутрішні фактор формування зовнішньої політики держави // Сучасна українська політика. К.: Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2011. Вип. 22. 422 с. С. 299-308
8. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство. К.: Вид-во «Кієво-Могилянська Академія», 2006. 203 с.

9. Бжезінський З. Україна у геостратегічному контексті; пер. з англ. А. Іщенко. К.: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія.", 2006. 102 с.
10. Бондик О. Правові засади становлення та розвитку зовнішньої політики незалежної України (1991-2000 роки) // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. Вип. 2. 2015. С. 4-11.
11. Брусіловська О. Посткомуністична Східна Європа: зовнішні впливи, внутрішні зміни. Одеса: Астропринт, 2007. 352 с.
12. Бурдяк В.І. Національна держава у глобалізованому світі: виклики і пастки // Панорама політологічних студій. Вип. 13. 2015. С.98-104
13. Бурдяк В.І. Формування інститутів влади у посткомуністичних країнах // Політикус. Вип. 4. 2016. С. 40-45.
14. Бутирська Т. О. Теоретико-методологічні засади державотворення в Україні : автореф. дне. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01 / Бутирська Т. О. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. - К., 2009. - 36 с.
15. Бухтатий О. Є. Взаємовідносини органів державної влади та засобів масової інформації в умовах демократичного державотворення : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Бухтатий О. Є. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. - Х., 2010. - 20 с.
16. Валевський О.Л. Концептуальні засади впровадження державної політики в умовах трансформації українського суспільства: автореф. дис....доктора наук з державного управління: спец. 2010. 25.00.01 / Національна академія державного управління при Президентіві України. К., 2010. 39 с
17. Відносини Україна – ЄС. Представництво України при Європейському Союзі. 16.10.2012. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/2633-relations> (Дата звернення 10.09.2022)

18. Віднянський С. Незалежна Україна: двадцять років між Європою та Євразією // Україна – Європа – Світ. Вип. 6-7. Тернопіль: Вид-во ТНПУ імені В. Гнатюка, 2008. С. 24-38.
19. Вісник ЧНУ, наукові видання «Історико-політичні проблеми сучасного світу». URL: <http://history.chnu.edu.ua/index.php?page=ua> (Дата звернення 10.09.2022)
20. Горбулін В. П., Власюк О. С., Кононенко С. В. Україна і Росія: дев'ятий вал чи китайська стіна : монографія. Київ : НІСД, 2015. 132 с.
21. Горбулін В. Хитромудра невизначеність нового світопорядку. Дзеркало тижня. 2016. 27 серпня — 2 вересня. URL: http://gazeta.dt.ua/internal/hitromudraneviznachenist-novogo-svitoporyadku_.html (дата звернення: 15.07.2022).
22. Данільян О.Г. Національна безпека України: сутність, структура та напрямки реалізації. Х., 2002. 285 с.
23. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.]; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 819 с.
24. Європейська рада з міжнародних відносин URL: <https://ecfr.eu/about/>(дата звернення: 15.07.2022).
25. Заблоцький В. В. Генеза державотворчих конструктів системи місцевого самоврядування: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.04 / Заблоцький В. В. ; Клас. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2013. - 40 с.
26. Заблоцький Володимир. Конструкти та універсальні чинники державотворення: спроба систематизації // Публічне управління: теорія та практика. № 4 (12). 2012. С. 62-68.
27. Зленко А. Дипломатія і політика України в процесі динамічних політичних змін. Харків: Фоліо, 2003. 559 с.

28. Зленко А. Етапи формування зовнішньої політики України: як це було? // Україна дипломатична. Науковий щорічник. Вип. 10. К., 2009. С.26-47

29. Зовнішні справи / Ред. кол.: Т. В. Сидорук та ін. – Київ: Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи», ТОВ «Наукові журнали», 2022. – Том 32, № 1. – 37 с.

30. Іванченко О.Г. Україна в системі міжнародних відносин: історична перспектива і сучасний стан. К.: УАННП, 2018. 687 с.

31. Історія сьогодення українсько-американських відносин. Посольство України в Сполучених Штатах Америки. 29 листопада 2021 року. URL: <https://usa.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-ssha/politichni-vidnosini-mizh-ukrayinoyu-ta-ssha>(дата звернення: 15.07.2022).

32. Камінський Є. Критеріальний контекст еволюції двосторонніх відносин між США й Україною. Вплив соціальної структури суспільства на формування зовнішньої політики держави. Матер. Міжвід. наук.-теорет. конф. / К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2016. 176 с

33. Карлова В.В. Національна самосвідомість як духовна основа державотворчих процесів в Україні: управлінський аспект: автореф. дис.. ... на здобуття ступеня доктора наук з державного управління: 25.00.01 / Національна академія державного управління при Президентіві України. К, 2013. 39 с.

34. Карманова Н.І. Зовнішньополітичні аспекти європейської інтеграції: теорія і практика міжнародної взаємодії ЄС: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.04 / Національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2016. 23 с.

35. Квятковська О. В. Зовнішня політика сприяння розвитку як чинник безпеки США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ.

наук : спец. 23.00.04 "Політ. проблеми міжнар. систем та глобал. розвитку"; Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2015. 20 с.

36. Козенко Р. В. Політична модернізація як чинник демократизації державотворчих процесів в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Козенко Р. В. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Х., 2012. - 20 с.

37. Коник С.М. Державотворення як управлінська категорія // Державне управління: теорія та практика. 2012. № 2. С. 1-7.

38. Конотопцева Ю. В. Державно-управлінська еліта як чинник державотворення в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Конотопцева Ю. В. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Х., 2009. - 19 с.

39. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Міжнародні системи та глобальний розвиток: навч. посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2004. 320 с

40. Крицкалюк Н.І. Інституціоналізація громадянського суспільства як чинник становлення демократії в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з державного управління: 23.00.02 / Національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2016. 24 с.

41. Крутій О. М. Діалогова взаємодія органів влади та громадськості як умова демократизації державного управління : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01 / Крутій О. М. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Х., 2010. - 36 с.

42. Мазур О.Г. Методологія дослідження зовнішньої політики держав // Політологічні записки № 2(10). Сєвєродонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. С. 93-109.

43. Макар В. Двосторонні відносини України та Канади: формування, розвиток, перспективи динаміки. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 496 с.

44. Макар В. Українці Канади та їх роль у відстоюванні української державності. Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2020. Т. 41. С. 11–18.
45. Макар Ю. Зовнішньополітична орієнтація України: проблема вибору стратегічного партнерства // Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. Вип. 607-609. 2012. С. 120- 126.
46. Макар Ю. І. Україна в міжнародних організаціях : навч. посібник / Ю. І. Макар, Б. П. Гдичинський, В. Ю. Макар, С. Д. Попик, Н. Ю. Ротар; за ред. Ю. І. Макара. Чернівці: Прут, 2009. 880 с.
47. Макар Ю. Університети мого життя. Спогади. Чернівці: Технодрук, 2019. 608 с.
48. Манаєнко І.М., Путіліна Д.О. Тенденції торговельно-економічної співпраці України та ЄС // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Вип. 3 (08). 2017. С. 10-14.
49. Мартиненко В. М. Демократизація механізмів державного управління процесами суспільних трансформацій : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Мартиненко В. М. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Х., 2005. - 38 с.
50. Мельничук І.М., Круглашов А.М., Ротар Н.Ю. Зовнішня політика України – 2010. К.: Фонд ім. Фрідріха Еберта. 20 с.
51. Михайлюк В.В., Михайлюк В.П. Українсько-канадське співробітництво: пріоритети XXI століття // Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля № 5 (246). 2018. С. 47-50
52. Наближаючи перемогу: військова допомога Канади Україні ULR: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/529252-voennaya-pomoshch-kanady-ukraine> (Дата звернення 20.09.2022)

53. Ожеван М. А. Глобальна війна стратегічних наративів: виклики та ризики для України. Стратегічні пріоритети. 2016. № 4 (41). С. 30—40.

54. Ожеван М. А. Неоімперська „доктрина Путіна” та „українська криза” в оцінках західних експертів. Регіональні стратегії США і Європи: зовнішньополітичний і безпековий вимір : кол. монографія. Київ : Центр вільної преси, 2016. С. 489—506.

55. Орленко М.В. Інституціоналізація молодіжних громадських організацій у сучасному політичному процесі України: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 / Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2016. 19 с.

56. Основи європейської та євроатлантичної інтеграції України: Навч. посібник / В.В. Говоруха, В.Г. Бульба, Ю.П. Сурмін та ін.; За заг. ред. академіка НАН України, д.т.н. В.П. Горбуліна. К.: «Євроатлантикінформ», 2006. 416 с.

57. Палагнюк Ю.В. Механізм формування та реалізації державної євроінтеграційної політики України: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня доктора наук з державного управління: спец. 25.00.02 / Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2015. 36 с.

58. Плоский К. В. Молодіжний громадський рух як чинник державотворення в Україні : автореф. дис. ... канд. наукздерж. упр. : 25.00.01 / Плоский К. В. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - К., 2009. - 20 с.

59. Погорська І.І., Лакішик Д.М. Цінність національного суверенітету в теорії та практиці зовнішньої політики сучасної держави //Проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. праць / наук. ред. проф. Канцелярук Б. та ін.]. К.: КиМУ, 2012. Вип. 4. С. 39-54.

60. Рижков М.М. та ін. Інноваційний потенціал України в міжнародних відносинах: монографія. К.: Центр вільної преси, 2014. 283 с.

61. Семенов В.М. Регіональні особливості державотворення в Україні: автореф. дис.... канд.. наук з держ. упр.: 25.00.01 / Нац. акад. з держ. упр. при. Президентів України. Харків, 2009. 16 с.

62. Середюк Н.П. Аспекти стратегічного партнерства Канади та України. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання суспільних наук: соціологія, політологія, філософія, історія», 11–12 жовтня 2019 р. м. Київ

63. Середюк Н.П. Політичні аспекти українсько-російського протистояння (на сучасному етапі). Науковий журнал «Politicus». Випуск № 5. 2019 р. С. 65-69.

64. Список постачання зброї та обладнання в Україну під час російського вторгнення 2022 URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (Дата звернення 15.09.2022)

65. Сидорук Т.В. Політика сусідства Європейського Союзу у Східній Європі: модель інтеграції без членства: монографія. Львів: ПАІС, 2012. 444 с.

66. Солоненко І.І. Вплив Європейського союзу на трансформаційні процеси в країнах Центрально-Східної Європи та Україні: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. наук з державного управління: спец. 25.00.01 / Національна академія державного управління при Президентів України. К., 2013. 23 с.

67. Сушко О.В. Європейська інтеграція України в оцінках лідерів українського політикуму, бізнесу та суспільства: за матеріалами стандартиз. інтерв'ю: інтерв'ювання проводили О. Сушко / Ред. О. Сушко, Н. Пархоменко. К.: Міжнародний фонд «Відродження». Київ, 2004. 188 с.

68. Теорія держави і права / [Є.В. Білозьоров, В.П. Власенко, О.Б. Горова, А.М. Завальний та ін.]; за заг. ред. С.Д. Гусарєва, О.Д. Тихомирова. К.: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

69. Федуняк С.Г. Вплив зовнішніх чинників на процес консолідації української нації // Агора. Подолання розбіжностей – розвиток особливостей. К.: Стилос, 2006. Вип. 4. С. 58–65.

70. Федуняк С.Г."Німеччина у зовнішній політиці України на початку XXI століття". *Krakowskie Studia Międzynarodowe*. Том 3. Вип. 4. С.255-268. URL: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=84336> (Дата звернення 28.08.2022)

71. Філіпчук В.О. Європейська інтеграція як засіб державотворення в Україні: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. наук з державного управління: спец. 25.00.01 / Національна академія державного управління при Президентові України. К., 2014. 23 с

72. Фісанов В. Державність як експеримент і сучасний український контекст // Наукові записки НаУКМА. 2002. С. 34-39.

73. Харпен М. Х. Війни Путіна. Чечня, Грузія, Україна: незасвоєні уроки минулого. Харків : Віват, 2015. 304 с.

74. Хижняк І.А. Від «навіки разом» до “omnes et singulos”. Україна в системному протистоянні глобальних полюсів сили. Київ: Саміт-Книга, 2018. 416 с

75. Худолій А.О. Зовнішня політика США у Східній Європі та перспективи розвитку України в 90-х рр. XX ст. Науковий Вісник Ужгородського 227 університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. 2019. Випуск 12. С. 194–198.

76. Чекаленко Л. Європейські цінності, що засновані на духовній, моральній та історичній спадщині народів Європи. Зовнішні справи. 2013.Вип. 10. С. 14–17.

77. Чекаленко Л.Д. Концепції безпеки: сучасне прочитання // З.С. UA Foreign Affairs. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2017. Вип. 24 (2). С.12-17.

78. Чекаленко Л.Д., Федуняк С.Г. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів). К.: Кондор, 2011. 235 с

79. Черевко Андрій. Еволюція наукових поглядів на державотворчі процеси та ступінь їх демократизації в сучасній вітчизняній теорії державного управління // Державне управління та місцеве самоврядування. 2016. Вип. 2 (29). С. 67-78.

80. Чуйко З.Д. Фактори забезпечення національної безпеки України в контексті євроінтеграції // Актуальні проблеми державного управління. 2010. № 1. С. 426- 434

81. Шевчук О.В., Бочкарьова Т.Ю. Трансформація НАТО та еволюція позиції РФ // Наукові праці. Історія. Політичні науки. Миколаїв: Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили. Вип. 108'2010: Серія "Історія". С. 63-68.

82. Шергін С. О. Геополітичні пріоритети України і Росії в контексті неоевразійської парадигми розвитку. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2012. Вип. 18. С. 287—292.

Резюме іноземною мовою

Summary

From the very beginning of independence in 1991, the Ukrainian national movement showed an interest in distinguishing Ukrainian traditions, culture and language as significantly different from Russian ones. It is not surprising that such attempts were aimed at balancing the dominant power of the Soviet Union and its successor, Russia. Measures were taken to establish the European identity of Ukraine in the sense of Central European, based on the ancient historical and cultural traditions of the Ukrainian people as a separate nation that belongs to the European value system.

The fact that Ukrainian leaders followed a policy of denying Russian influence on Ukrainian decision-making procedures in order to establish a national identity can be interpreted from different points of view. However, a reasonable explanation can be the need to find ways to justify internal and external difficulties associated with state building, such as the loss of the former reference space, the Soviet Union, and the decline of economic well-being.

Identity is the meaning people or groups give to their shared histories, their existence, and their roles in the community. At the level of collectives, identity means a common sense of belonging to a certain group with a common origin and continuity in life and "homeland". The identity of a nation, as it is commonly understood, is even more tied to territories and shared historical experiences, as well as to borders with other "nations".

In the implementation of foreign policy, Ukraine adheres to the principles of the priority of international law, commitment to the peaceful resolution of international disputes, and recognition of the indivisibility of international security. An effective system of international institutions should be the basis for ensuring global security. Ukraine's foreign policy is aimed at realizing its national interests: protecting sovereignty and territorial integrity, creating a favorable international environment, and strengthening national security.

Among the works of Ukrainian scientists who study the problems of the formation and development of a democratic state, in particular the system of state administration, civil society, it is appropriate to note the works of V. Andrushchenko, V. Averyanov, V. Bakumenko, V. Bebyk, V. Bodrov, I. Boychenko, V. Filipchuk. Modern national state-building takes place in the conditions of low social activity of the society, waiting for the savior of the country, the "messiah". From this arises the factor of personality influence on

state-building processes, which can be described as features of policy formation and implementation, content of policy, as well as own views on the development of the state.

The purpose of the work is a comprehensive study of the processes of the formation of Ukrainian statehood at the current stage, as well as the peculiarities of the influence of the Russian invasion on the state-building processes in Ukraine.

The defined goal led to setting and solving the following tasks:

- to analyze the state of scientific development of the problem of the formation of Ukrainian statehood;
- describe the research methodology;
- to analyze the geopolitical factors of the foreign policy activity of modern Ukraine;
- consider the participation of international organizations in the processes of formation of the Ukrainian state;
- find out the specifics of Russia's war in Ukraine as Russia's strategy to destroy Ukrainian statehood;
- to investigate the features of US aid as the main partner in preserving Ukrainian statehood during the war;
- consider Canadian-Ukrainian relations at the current stage;
- to analyze the Ukrainian vector in the politics of Western European countries during the war in Ukraine.

The object of the research is the dominant development of the Ukrainian state.

The subject of the study is the external factors of strengthening the Ukrainian state.

The term "state formation" itself is ambiguous. His explanation is quite broad. VF Nesterovych understands "state formation" as a complex and long process aimed at the formation of a state, which includes many factors - politics, religion, culture, etc. V. M. Semenov believes that "nation building" is a modern process of creation, development and modernization of power systems or a process that takes place in history, involving the relationships of individuals, communities and political institutions in the realization of their interests within the sphere of power.

Among the positive external factors of the formation of the Ukrainian state, the following points should be noted:

- 1) The influence of the EU on Ukraine as a candidate state for joining the EU, which contributes to the development of the democratic basis of the activity of all state institutions, which contributes to the formation of an effective civil society, as an active controller and constructive criticism of the state administrative system;
- 2) the influence of international actors, in particular the USA and Canada, on Ukrainian political and economic institutions to promote changes aimed at developing the foundations of democracy;
- 3) the influence of NATO on the reform of the Armed Forces of Ukraine from the point of view of defense and security;
- 4) Influence of international legal norms on national constitutional and legal norms.

International aid from state and non-state actors contributes to the state-building process. There is no single interpretation of this concept in political discourse. Different terms are used, such as international technical assistance (ITA), donor assistance, official development assistance (ODA), foreign aid/overseas aid, development assistance/aid; international development assistance (IDA), etc. International technical assistance is interpreted as resources and services provided by donors to a country free of charge and irrevocably for the purpose of its support.

It should be added that there are many negative factors that directly or indirectly affect the process of state formation in Ukraine, in particular:

- 1) Russia's military aggression against Ukraine and occupation of Ukrainian territory, especially Crimea, eastern and southern part of Ukraine;
- 2) energy war of the Russian Federation against Ukraine, extortion of gas, etc.;
- 3) Geostrategic position of the country. The geography of the Ukrainian state coincides with the fault line of two civilizations (Europe and Asia), where Ukraine acts as a "buffer zone", a collision zone of permanent global geopolitical interests (NATO and the Russian Federation);
- 4) The process of globalization. Any domestic political and legal events are increasingly attracting the attention of the countries of Western Europe and the USA, as well as the Russian Federation, which react to them in different ways.

The foreign policy of Ukraine is related to the process of state formation and includes a number of political, socio-economic, military-defense and geopolitical factors. This process involves the development of the state and its bodies, which are necessary for the implementation of state policy. It highlights foreign policy efforts aimed at strengthening and building Ukraine after the declaration of independence.

Among the factors affecting the process of state formation, we single out internal (overcoming the consequences of regional polarization, formation of high-quality management elites, changing relations between the state authorities and mass media taking into account the state mentality) and external (other states and the influence of non-state actors).

American analysts consider Ukraine as a region of conflict of civilizations, and the formation of Ukraine as a state is a major event of international importance. Russian scientists analyzed not only the role of Ukraine in relations between the EU and Russia, but also the Russian-Ukrainian conflict, which caused the need for an autonomous defense potential, and also analyzed from a perspective the EU's approach to helping developing countries.

Aid to Ukraine on a permanent basis is taking place after the full-scale invasion of Russia on the territory of Ukraine on February 24, 2022. In order to preserve Ukrainian statehood, the USA and Europe help both economically and militarily.

It should be noted that the external aid for development and support both during the war and before it, provided by the USA, Canada, Germany, Sweden and Switzerland, helped Ukraine not only to survive, but also to initiate progress on the path of democratic transformations, both internally and in foreign policy, as well as helps today to adequately resist Russian aggression.

Based on the above, it should be noted that all the tasks of our research have been fulfilled, and the goal has been achieved.